

การอนุบาลลูกหอยหวาน (*Babylonia areolata* Link, 1807)

จากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นโดยวิธีต่าง ๆ

Nursing Techniques of Babylon Snail (*Babylonia areolata* Link, 1807)

from Veliger Larvae to Early Juveniles

คำนำ

หอยหวาน (*Babylonia areolata* Link, 1807) เป็นหอยทะเลฝาเดียว (marine gastropod) ที่มีเปลือกแข็งหุ้มตัวและมีลำตัวนุ่ม เปลือกซึ่งมีผิวชั้นนอกสุดของเปลือกหรือชั้นเพอริสตรัคัม (periostracum) ที่บางปกคลุมอยู่และมีเส้นขนติดอยู่กับชั้นนี้และเปลือกมีลายสีเหลี่ยมผืนผ้าสีน้ำตาลเข้มเรียงเป็นแถวตามแนววงซึ่งบริเวณส่วนยอดมักพบแถบสีน้ำตาล 1 แถวและวงสุดท้ายมีแถบสีน้ำตาล 3 แถว บริเวณด้านล่างของรอยต่อระหว่างวง (suture) โค้งมนไม่ยกตัวเป็นสัน วงสุดท้าย (last whorl หรือ body whorl) พองกลม วงของเปลือกเวียนไปทางเดียวกับการหมุนของเข็มนาฬิกา หรือเวียนขวา (dextral) (วันทนา, 2528, 2541; ชานินทร, 2539; ชีระพงศ์, 2547; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545) หอยหวานอาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งที่มีพื้นท้องทะเลเป็นทรายและทรายปนโคลนที่ระดับความลึก 10-20 เมตร พบแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน (ชานินทร, 2539; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545; Abbott and Dance, 1989, 1991; Chaitanawisuti and Kritsanapuntu, 1998; Chaitanawisuti *et al.*, 2004) หอยหวานเป็นสัตว์กินเนื้อที่มีต่อมน้ำลายสำหรับสร้างน้ำย่อยและส่งออกมวงยาวที่เรียกว่าโพรบอสซิส (proboscis) เพื่อย่อยอาหารภายนอกร่างกายแล้วจึงดูดกิน การผสมพันธุ์เป็นแบบภายในร่างกาย ไข่จะได้รับการผสมพันธุ์ในท่อนำไข่และถูกหุ้มด้วยเปลือกก่อนถูกปล่อยออกสู่ภายนอก ร่างกาย หอยเพศเมียมีพีดัลแกรนด์ (pedal gland) ที่บริเวณเท้าทำหน้าที่ผลิตเมือกสำหรับใช้ยึดไข่ติดกับวัสดุ (ชานินทร, 2539)

หอยหวานนับว่าเป็นสัตว์ทะเลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่มีผู้นิยมบริโภคกันแพร่หลายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเช่น ประเทศจีน ฮองกง ใต้หวัน ญี่ปุ่น อินเดีย ฯลฯ ซึ่งในประเทศอินเดียนั้นหอยหวานชนิด *Babylonia spirata* (Spiral Babylon) เป็นหอยที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก (Raghunathan *et al.*, 1994; Shanmuragaraj *et al.*, 1994; Eadward *et al.*, 1995; Shanmugaraj and Ayyukkannu, 1997) ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้นนิยมบริโภคหอยหวานชนิด *Babylonia japonicus* (Ivory shell) ซึ่งหอยที่มีความยาวเปลือก 4 เซนติเมตร มีราคา 800-1200 เยน

ต่อกิโลกรัม (ชานินทร, 2539) ส่วนประเทศจีนและไต้หวันนิยมบริโภคทั้งหอยหวานชนิด *Babylonia formosae* และ *Babylonia areolata* (Shieh et al., 1999; Zhieh et al., 2005; China Fisheries, 2006) ในปัจจุบันหอยหวานชนิด *Babylonia areolata* Link, 1807 ภายในประเทศไทยค่อนข้างมีราคาสูงกว่าหอยทะเลอื่น ๆ หลายชนิดคือประมาณ 250-360 บาทต่อกิโลกรัม (บังอร และคณะ, 2548; นิลนาจ, 2548) หรือราคาจับซื้อหอยหวานที่ฟาร์มเลี้ยงประมาณ 8.75-9.25 เหรียญสหรัฐต่อกิโลกรัม (Krisanupantu et al., 2005a, 2005b) หรือราคากลาง ณ ตลาดประเทศจีน (Roundearth Aquatic Products Market) ประมาณ 100 หยวนต่อกิโลกรัม (China Fisheries, 2006)

ปัจจุบันนี้ผลผลิตหอยหวานในธรรมชาติมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็วเพราะมีการจับจากธรรมชาติเป็นจำนวนมากซึ่งหอยหวานที่จับได้มีขนาดเล็กลงทำให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรไม่คุ้มค่าจึงทำให้เกิดการขาดแคลนพันธุ์หอยที่จะเติบโตเป็นพ่อแม่พันธุ์ในธรรมชาติ ดังนั้นจึงมีหลายหน่วยงานที่ส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยงเพื่อผลิตลูกหอยหวานที่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ และส่งเสริมการเลี้ยงหอยหวานในเชิงพาณิชย์เช่น กรมประมง สถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

ประเทศไทยเริ่มมีการศึกษาแนวทางการเพาะเลี้ยงหอยหวานเพื่อปล่อยลงแหล่งน้ำธรรมชาติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 (รัตนา และ ประวิม, 2531) ซึ่งสามารถเพาะเลี้ยงได้แต่ยังผลิตลูกหอยได้น้อย นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2539 ยังมีการศึกษาชีววิทยาบางประการของหอยหวานในบ่อเลี้ยงเพื่อการผลิตพันธุ์สำหรับปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติแต่ยังสามารถผลิตลูกหอยได้จำนวนน้อยเพราะมีอัตราการตายต่ำมาก (ชานินทร, 2539) ปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาการเพาะเลี้ยงหอยหวานกันมากขึ้นแต่อัตราการตายของลูกหอยขนาด 1 เซนติเมตร ยังค่อนข้างต่ำคือประมาณ 0.34-9.82 เปอร์เซ็นต์ จึงทำให้ต้นทุนการผลิตหอยหวานขนาดตลาดนั้นมีต้นทุนค่าลูกพันธุ์หอยสูงถึง 40.3 เปอร์เซ็นต์ รวมทั้งราคาลูกพันธุ์หอยหวานยังอยู่ในเกณฑ์สูงเมื่อเทียบกับสัตว์น้ำชนิดอื่นทำให้ธุรกิจการเพาะเลี้ยงหอยหวานไม่แพร่หลายหรือเจริญเติบโตเท่าที่ควรถึงแม้ว่าราคาหอยหวานขนาดบริโภคจะอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง เนื่องจากระยะเวลาในการเลี้ยงเพื่อให้ได้หอยขนาดตลาดอยู่ระหว่าง 6-12 เดือน ซึ่งขึ้นกับขนาดที่ตลาดต้องการ (บังอร และคณะ, 2548) สำหรับตลาดต่างประเทศ ตั้งแต่ 80-150 ตัวต่อกิโลกรัมหรือถ้าเป็นตลาดภายในประเทศต้องการหอยขนาด 40-50 ตัวต่อกิโลกรัม เพราะคนไทยนิยมบริโภคหอยหวานตัวใหญ่กว่าจึงต้องใช้เวลาเลี้ยงนานเป็น 12 เดือน (ดวงพร, 2547)

ส่วนใหญ่การเพาะอนุบาลในโรงเพาะฟักพบว่ามีปัญหาของการอนุบาลลูกหอยระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) ขนาด 5-10 มิลลิเมตร จึงทำให้มีอัตราการตายต่ำ เนื่องจากการอนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) มักพบว่ามีซูโอแทมเนียม (*Zoothamnium* sp.) เกาะตามวิลัม (velum) ของลูกหอยระยะนี้ซึ่งจะขัดขวางการเคลื่อนที่หรือการพัดโบกอาหารเข้าปาก หรือทำให้ลูกหอยสูญเสียการลอยตัวในน้ำจึงจมลงพื้นถึงและตายเป็นจำนวนมาก (รัตนา และ ประวิม, 2531; ธานินทร, 2539; อนุรักษ์, 2545) ส่วนการอนุบาลลูกหอยที่ลงเกาะพื้น (crawling juvenile หรือ settled juvenile) คือลูกหอยตัวเล็ก ๆ นี้มีพฤติกรรมในการสืบคลานไปตามภาชนะที่ใช้อนุบาล ทำให้ลูกหอยส่วนมากสืบคลานมาพื้นผิวน้ำและไม่สามารถกลับลงสู่ภาชนะที่ใช้อนุบาลได้เพราะน้ำหนักตัวยังน้อยมากจึงทำให้แห้งตายเป็นจำนวนมาก (ธานินทร, 2539; นิลนาจ และ อนุตร, 2541, 2542; Chaitanawisuti *et al.*, 2004) ดังนั้นจากการศึกษาที่ผ่านมาของ ธานินทร (2539) ที่ได้อนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่นอายุ 1 ปี มีอัตราการตายเฉลี่ย 0.34 เปอร์เซ็นต์ Poomtong และ Nhongmeesub (1996) รายงานว่าการอนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่นอายุ 2 เดือน ได้อัตราการตายเฉลี่ยเฉลี่ย 0.84 เปอร์เซ็นต์ นิพนธ์ และ จริญญา (2543) ได้ศึกษาการอนุบาลระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นขนาด 1 เซนติเมตร ซึ่งมีอัตราการตายสูงสุดเท่ากับ 2.02 เปอร์เซ็นต์ นิลนาจ และ ศิริษา (2545) ซึ่งอนุบาลระยะวัยอ่อนถึงหอยขนาด 0.5 เซนติเมตร ได้อัตราการตายเฉลี่ย 0.19 เปอร์เซ็นต์ ธวัช และคณะ (2548) สรุปว่าการอนุบาลตั้งแต่ไข่ (eggs) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) ขนาด 1 เซนติเมตร มีอัตราการตายเฉลี่ย 7.18 เปอร์เซ็นต์ บังอร และคณะ (2548) กล่าวว่าอนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน ได้อัตราการตายเฉลี่ย 9.82 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากการศึกษาดังกล่าวมาแล้วนั้นพบปัญหาต่าง ๆ ระหว่างการอนุบาลจึงได้อัตราการตายค่อนข้างต่ำ ส่งผลให้ลูกหอยขนาด 10 มิลลิเมตร หรือลูกหอยขนาด 1 เซนติเมตร ยังคงมีต้นทุนการผลิตสูงโดย นิพนธ์ และ จริญญา (2543) และ บังอร และคณะ (2548) รายงานว่าต้นทุนการผลิตลูกหอยขนาด 1 เซนติเมตร เท่ากับ 1.55 และ 0.56 บาทต่อตัวตามลำดับ ส่วน นิลนาจ และ ศิริษา (2545) ได้ศึกษาต้นทุนการผลิตลูกหอยขนาด 0.5 เซนติเมตร เท่ากับ 0.33 บาทต่อตัว ซึ่งถ้าเกษตรกรนำลูกหอยหวานขนาดดังกล่าวนี้ไปเลี้ยงต่อเพื่อให้ได้หอยขนาดตลาดนั้นจะได้ผลตอบแทนไม่สูงมากเพราะต้องใช้เวลาเลี้ยงนานถึง 6-12 เดือนต่อหนึ่งรอบการเลี้ยง

เนื่องจากหอยในธรรมชาติอาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งที่มีพื้นที่ท้องทะเลเป็นทรายและทรายปนโคลน (ธานินทร, 2539; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545; Abbott and Dance, 1989, 1991; Chaitanawisuti and Kritsanapuntu, 1998; Chaitanawisuti *et al.*, 2004) ดังนั้นจึงคาดหวังว่าถ้าอนุบาลลูกหอยหวานจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) โดยการใส่ทรายละเอียดพื้นถึง

อนุบาลเพื่อเลียนแบบธรรมชาตินั้นจะสามารถเพิ่มอัตราการรอดให้สูงขึ้น รวมทั้งเนื่องจากลูกหอยระยะลงพื้น (crawling juvenile) ที่มีพฤติกรรมคล้ายกับตัวเต็มวัยซึ่งเมื่อกินอาหารอิ่มเต็มที่แล้วจะไต่ขึ้นผนังขอบบ่อแต่ลูกหอยระยะลงพื้นขนาดต่ำกว่า 5 มิลลิเมตร ซึ่งมีน้ำหนักเบาจึงไม่สามารถไต่ขึ้นน้ำหนักตัวให้ตกลงมาในน้ำได้เหมือนตัวเต็มวัยทำให้แห้งตายติดกับขอบบ่อหรือถึงอนุบาล (ชานินทร, 2539; นิลนาจ และ อนุตร, 2541, 2542; Chaitanawisuti *et al.*, 2004) ดังนั้นจึงศึกษาวิธีการอนุบาล โดยการใส่และไม่ใส่ทรายละเอียดที่พื้นถึงอนุบาลในแต่ละช่วงของการอนุบาล เพื่อให้ได้วิธีการใส่ทรายระหว่างการอนุบาลลูกหอยที่เหมาะสมในการเลือกใช้มากที่สุดซึ่งสามารถจัดการได้ง่าย สะดวกในการทำงานและให้ได้อัตราการตายสูงสุด หลังจากได้วิธีการอนุบาลที่ใส่ทรายระหว่างการอนุบาลที่ให้อัตราการตายที่สูงสุดแล้วจึงทำการศึกษาค้นคว้าหาวัสดุที่ติดขอบถึงอนุบาลที่เหมาะสมเพื่อจะลดการสูญเสียของลูกหอยในระยะนี้ที่เก็บคลานมาแห้งตายขอบถึงทดลองเป็นการเพิ่มอัตราการรอดตายของลูกหอยจากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นให้สูงขึ้นได้

การทดลองนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาเทคนิคการอนุบาลลูกหอยหวานระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน ให้ได้อัตราการตายสูงขึ้นรวมทั้งศึกษาอัตราการเจริญเติบโตของลูกหอยและการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำพารามิเตอร์ต่าง ๆ ระหว่างการอนุบาลนั้นจะมีผลกระทบต่ออัตราการตายและอัตราการเจริญเติบโตของลูกหอยหรือไม่เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตลูกหอยหวานขนาด 10 มิลลิเมตร หรือลูกหอยขนาด 1 เซนติเมตร ต่อไป เนื่องจากลูกหอยขนาดนี้สามารถปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติเป็นการเพิ่มทรัพยากรรวมทั้งเพิ่มแหล่งทำการประมงหอยหวานในธรรมชาติและเป็นลูกหอยหวานขนาดที่มีความเหมาะสมในการขนย้ายหรือนำไปเลี้ยงเป็นหอยขนาดตลาดต่อไปด้วย ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิตลูกหอยหวานให้ได้จำนวนมากและมีอัตราการตายสูงขึ้นจึงจะสามารถลดต้นทุนการผลิตลูกหอยหวานลงได้เพื่อพัฒนาไปสู่การเพาะเลี้ยงในเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตราการรอดตาย อัตราการเจริญเติบโตและคุณภาพน้ำของการอนุบาลลูกหอยหวานจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน โดยการไม่ใส่และใส่ทรายละเอียดที่พื้นถึงทดลองในแต่ละช่วงของการอนุบาล

2. เพื่อศึกษาหาชนิดวัสดุที่ติดขอบถังชนิดที่สามารถป้องกันการตีปลานขึ้นมาแห้งตาย บริเวณขอบถังร่วมกับวิธีการใส่ทรายละเอียดในช่วงเวลาที่เหมาะสมระหว่างการอนุบาลของลูกหอยจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน ที่ให้อัตรารอดตายสูงสุดพร้อมทั้งศึกษาอัตราการเจริญเติบโตและคุณภาพน้ำระหว่างการอนุบาลลูกหอยหวาน โดยการใส่วัสดุติดขอบถังชนิดต่าง ๆ

การตรวจเอกสาร

การจำแนกทางอนุกรมวิธาน

หอยหวาน หรือ หอยเทพรส หรือ หอยตุ๊กแก เป็นชื่อเรียกตามภาษาท้องถิ่น ชื่อสามัญ เรียกว่า Spotted Babylon, Areola Babylon, Maculated Ivory Shell, Babylon Snail และชื่อวิทยาศาสตร์เรียกว่า *Babylonia areolata* Link, 1807 (ภาพที่ 1)

การจำแนกหอยหวานตามหลักอนุกรมวิธาน (Taxonomy) (วันทนา, 2528, 2541; รัตนา และ ประวิม, 2531; พูลสิน, 2539; นิลนาจ และ ศิริยา, 2545; ชีระพงศ์, 2547)

Phylum Mollusca

Class Gastropoda

Subclass Prosobranchia

Order Neogastropoda

Family Buccinidae

Genus *Babylonia*

Species *areolata*

ภาพที่ 1 หอยหวานชนิด *Babylonia areolata* Link, 1807

ลักษณะทั่วไป

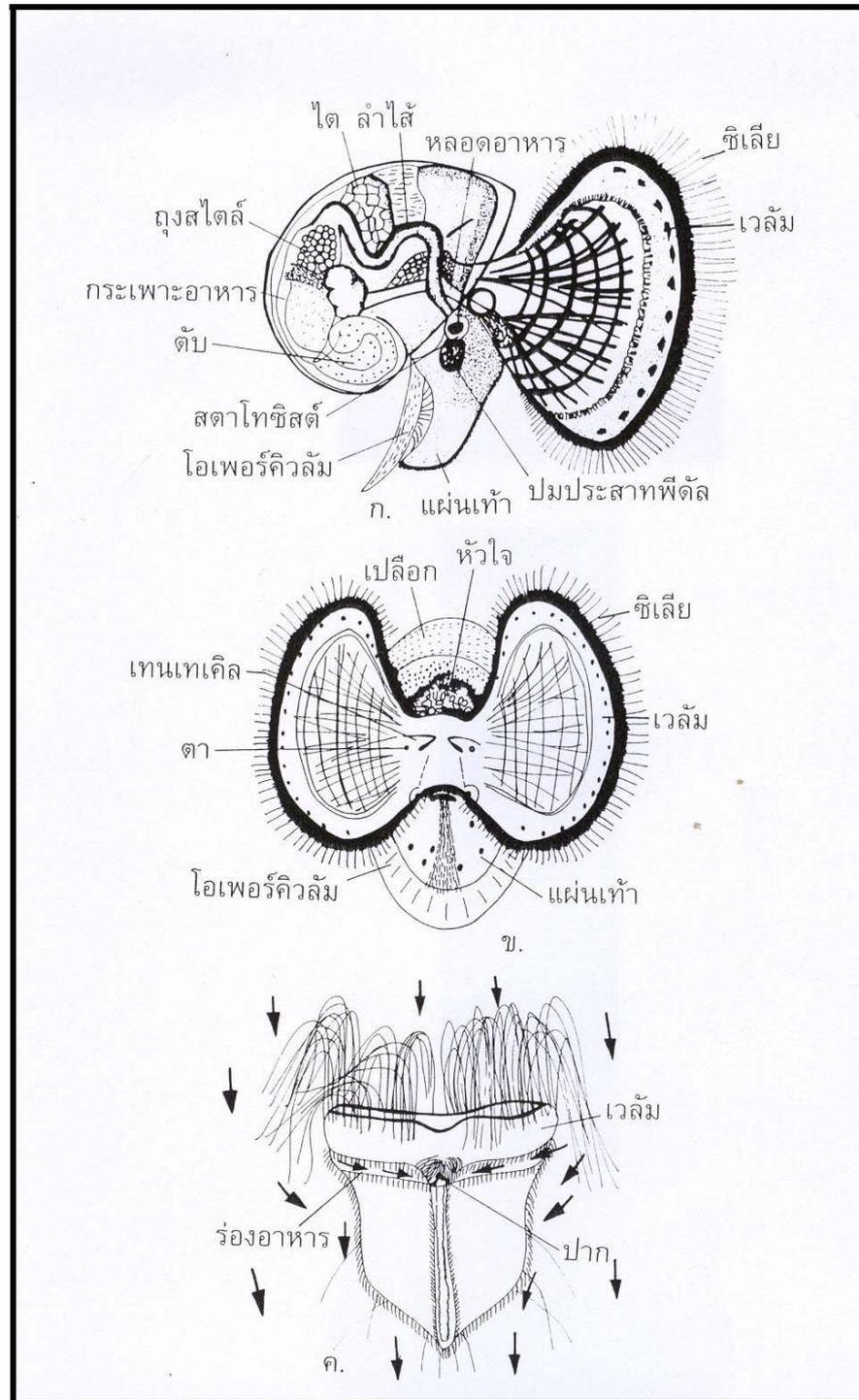
หอยหวานเป็นหอยทะเลฝาเดียว (marine gastropod) ที่มีเปลือกแข็งหุ้มตัวและมีลำตัวนิ่ม เปลือกซึ่งมีผิวชั้นนอกสุดของเปลือกหรือชั้นเพริสตราคัม (periostracum) ที่บางปกคลุมอยู่ และมีเส้นขนติดอยู่กับชั้นนี้ซึ่งเปลือกมีลายสีเหลี่ยมผืนผ้าสีน้ำตาลเข้มเรียงเป็นแถวตามแนววงโดยบริเวณส่วนยอดมักพบแถบสีน้ำตาล 1 แถว บริเวณด้านล่างของรอยต่อระหว่างวง (suture) โค้งมน ไม่ยกตัวเป็นสัน วงสุดท้าย (last whorl หรือ body whorl) พองกลม วงของเปลือกเวียนไปทางเดียวกับการหมุนของเข็มนาฬิกาหรือเวียนขวา (dextral) ส่วนของก้นหอย (spire) สูงปานกลาง หนวดมี 1 คู่ ตามี 1 คู่ เท้าใช้สำหรับคลานฝังตัวหรือใช้ในการเคลื่อนที่ งวง (proboscis) มี 1 อัน เป็นอวัยวะที่ใช้ในการจับและกินอาหาร แผ่นปิดเปลือก (operculum) เป็นชนิดที่เป็นโคตินซึ่งมีรูปทรงไข่ที่สามารถปิดช่องลำตัวได้อย่างสนิท (วันทนา, 2528, 2541; ธานินทร, 2539; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545; ธีระพงศ์, 2547)

แหล่งที่อยู่อาศัยและการแพร่กระจาย

หอยหวานอาศัยอยู่ในบริเวณชายฝั่งที่มีพื้นที่ท้องทะเลเป็นทรายและทรายปนโคลนที่ระดับความลึกประมาณ 10-20 เมตร (ธานินทร, 2539; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545; Abbott and Dance, 1989, 1991; Chaitanawisuti and Kritsanapuntu, 1998; Chaitanawisuti *et al.*, 2004) หอยหวานพบแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณอ่าวไทยและฝั่งอันดามันเช่น ตราด ระยอง จันทบุรี ชลบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ ระนองและสตูล (ธานินทร, 2539; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545; จรัญ และคณะ, 2547)

อาหารและการกินอาหาร

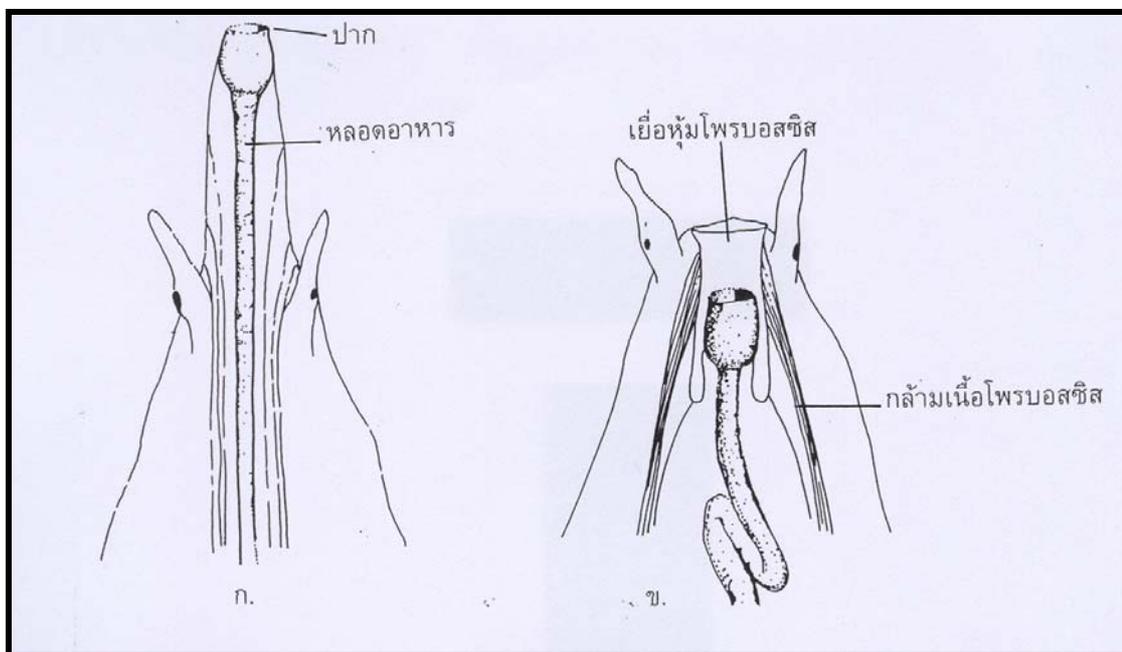
พฤติกรรมการกินอาหารของหอยหวานแบ่งได้ 2 แบบตามช่วงอายุคือลูกหอยหวานระยะวัยอ่อน (veliger larvae) มีการดำรงชีพแบบแพลงก์ตอน (plankton) ล่องลอยในมวลน้ำและกินอาหารด้วยการกรอง (filter feeder) จำพวกสาหร่ายเซลล์เดียวเช่น คีโตเซอโรส (*Chaetoceros* sp.) สเกลลีโตนีมา (*Skeletonema* sp.) และ ไดอะตอม (diatom) ชนิดต่างๆ (นิลนาจ และ ศิริษา, 2545) ระยะวัยอ่อนของหอยหวานมีลักษณะและพฤติกรรมการกินอาหารคล้ายกับหอยพวก *Crepidula* (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ตัวอ่อนเวลิเจอร์ของหอยโปรโซแบรงเกีย *Crepidula* (ก) ด้านข้าง (ข) ด้านหน้า (ค) แสดงการกินอาหาร

ที่มา: สุชาติ และคณะ (2538)

สำหรับลูกหอยหวานตั้งแต่ระยะลงพื้น (early juvenile) จนถึงระยะตัวเต็มวัยเป็นสัตว์กินเนื้อเป็นอาหาร (carnivore feeder) ซึ่งหอยหวานกินซากสัตว์ที่ตายแล้วเป็นอาหารทั้งในสภาพสดและไม่สด (นิลนาจ และ ศิริษา, 2545) หอยหวานมีต่อมน้ำลายและต่อมผลิตน้ำย่อย (esophageal gland) สำหรับสร้างน้ำย่อยโปรตีนแล้วส่งออกมาทางงวงหรือโพรบอสซิส (proboscis) เพื่อย่อยและดูดกินอาหารเข้าไปในร่างกาย (วันทนา, 2528, 2541) โพรบอสซิสของหอยโพรแบรงเคีย (Subclass Prosobranchia) ที่กินสัตว์เป็นอาหารประกอบด้วย หลอดอาหาร ช่องปาก (buccal cavity) แผงฟัน (radula) และ ปาก (mouth) อยู่ตรงส่วนปลายสุด โพรบอสซิสนี้บรรจุอยู่ในถุงซึ่งสามารถยืดและหดตัวได้โดยใช้กล้ามเนื้อ (ภาพที่ 3) (สุชาติ และคณะ, 2538)

ภาพที่ 3 แสดงโพรบอสซิส (proboscis) ของหอยโพรโซแบรงเคีย (Prosobranchia) (ก) ในระยะ
 คลายตัว (ข) ในระยะหดตัว

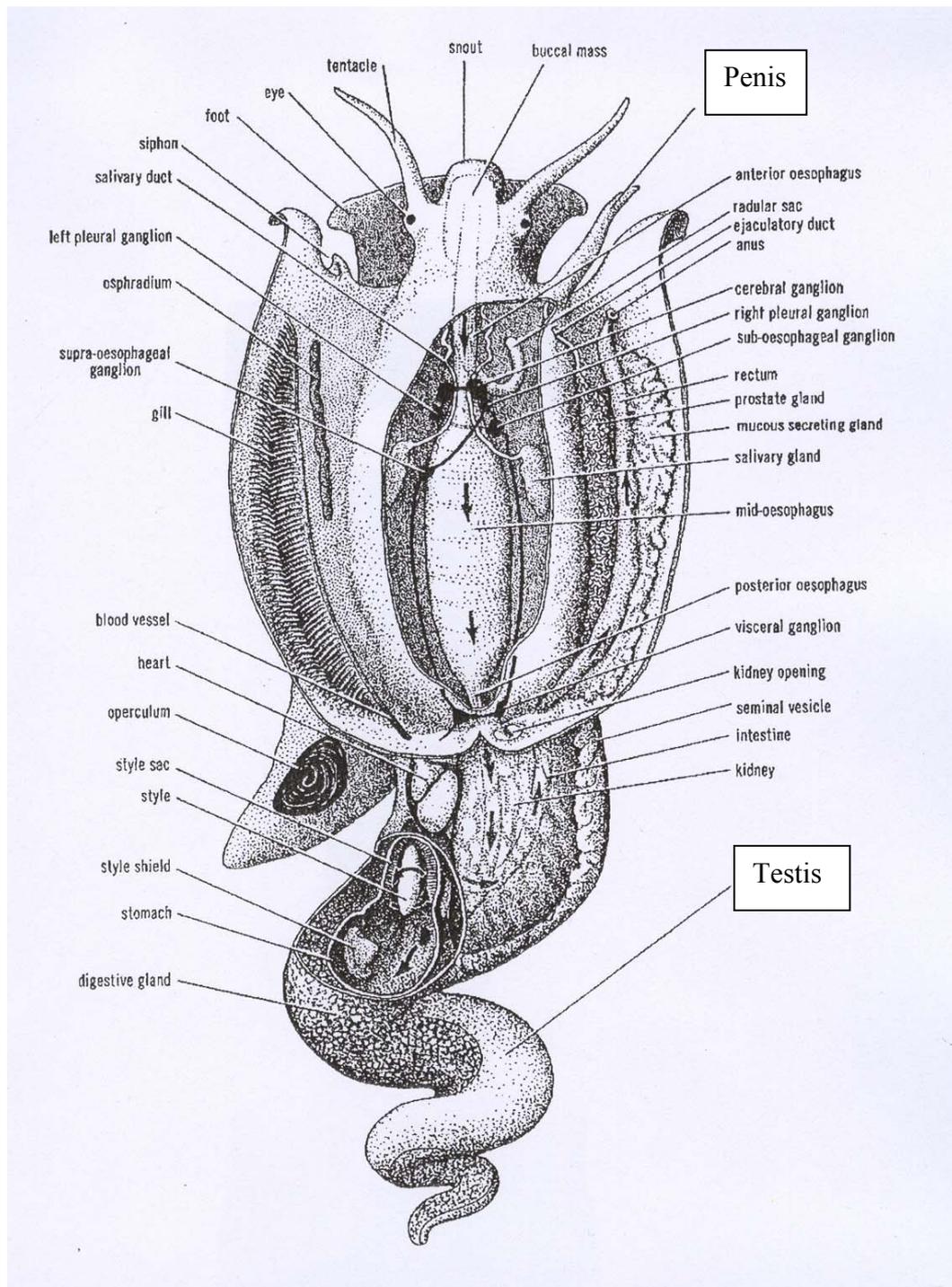
ที่มา: สุชาติ และคณะ (2538)

วงจรชีวิต

วงจรชีวิตของหอยหวาน (ภาพผนวกที่ ข1) โดยเริ่มจากไข่ที่ปฏิสนธิแล้ว (fertilized eggs) พัฒนาเป็นลูกหอยระยะที่เรียกว่าโทรโคฟออร์ (trochophore larvae) ภายในเวลา 24 ชั่วโมง หลังการวางไข่ ลูกหอยระยะนี้จะเจริญอยู่ภายในฝักไข่เป็นเวลาประมาณ 4-5 วัน หลังจากนั้นลูกหอยระยะวัยอ่อนที่เรียกว่าระยะเวลลิเจอร์ (veliger larvae) จึงฟักออกจากฝักไข่และดำรงชีพแบบแพลงก์ตอน ล่องลอยอยู่ในมวลน้ำซึ่งลูกหอยระยะวัยอ่อนจะเจริญเข้าสู่ลูกหอยระยะลงพื้น (crawling juvenile หรือ settled juveniles) ภายในเวลาประมาณ 14-16 วัน โดยที่ลูกหอยระยะนี้มีเปลือกและรูปร่างสมบูรณ์เหมือนพ่อแม่ทุกประการและดำรงชีพด้วยการคืบคลานบนพื้นทะเล หอยหวานสามารถเริ่มเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ (first maturity) ได้ที่ความยาวเปลือกประมาณ 3.6 เซนติเมตร (นิลนาจ และ ศิริญา, 2545) หรือแม่หอยหวานที่เลี้ยงในโรงเพาะฟักประมาณ 8 เดือน ถึง 1 ปี ซึ่งมีความยาวเปลือก 3.88 เซนติเมตร ก็สามารถผสมพันธุ์วางไข่ได้ (ชานินทร, 2539; กเชนทร, 2544)

การสืบพันธุ์

หอยหวานเป็นสัตว์ที่มีเพศแยก (dioecious) คือ เพศผู้และเพศเมียไม่ได้อยู่ในตัวเดียวกัน และไม่สามารถจำแนกเพศของหอยหวานได้จากลักษณะเปลือกภายนอก การจำแนกเพศของหอยหวานสามารถทำได้เมื่อหอยยึดตัวออกมาจากเปลือกโดยเพศผู้สามารถเห็นอวัยวะสืบพันธุ์ที่เรียกว่า ฟินิส (penis) ซึ่งมีรูปร่างคล้ายดิ่งรูปใบไม้ (leaflet shape) มีสีเหลืองอ่อนอยู่ที่โคนหมวดด้านขวา (ภาพที่ 4 และ ภาพที่ 5) สำหรับเพศเมียจะไม่พบอวัยวะใด ๆ ที่ตำแหน่งเดียวกันแต่มีพิตัลแกรนด์ (pedal gland) ที่บริเวณเท้าซึ่งทำหน้าที่ผลิตเมือกใช้สำหรับยึดไข่กับวัตถุ (ภาพที่ 6) ระบบสืบพันธุ์ของเพศผู้ประกอบด้วยอัณฑะ (testis) อยู่บริเวณปลายสุดของส่วนเปลือก ต่อมสร้างฮอร์โมนเพศ (prostate gland) ท่อส่งสเปิร์ม (sperm duct) และช่องเปิดออกทางฟินิส ส่วนระบบสืบพันธุ์ของเพศเมียประกอบด้วยรังไข่ (ovary) อยู่บริเวณปลายสุดของส่วนเปลือก ต่อมสร้างไข่ขาว (albumin gland) และต่อมสร้างเปลือก (capsule gland) (วันทนา, 2528, 2541; ชานินทร, 2539; นิลนาจ และ ศิริญา, 2545)

ภาพที่ 4 ลักษณะของหอยกาบเดี่ยวพวก Mesogastropod แสดงอวัยวะภายในของหอยเพศผู้ (Penis และ Testis)

ที่มา: วันทนา (2541)

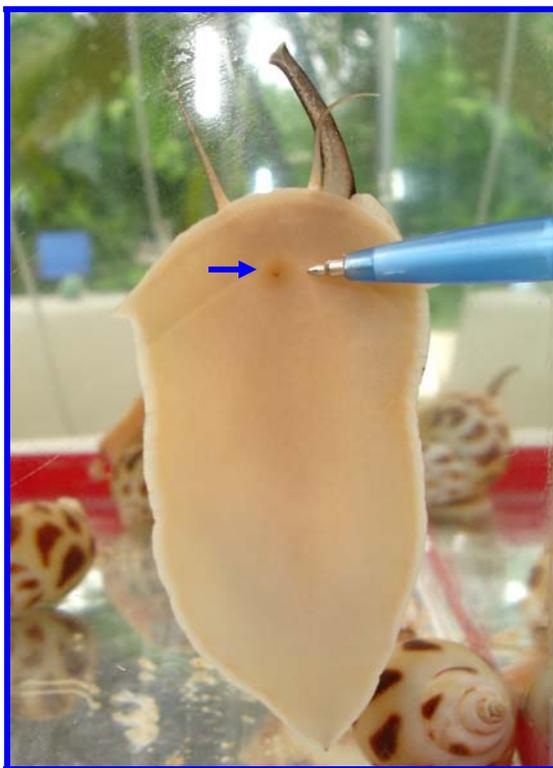

(ก)

(ข)

ภาพที่ 5 อวัยวะสืบพันธุ์เพศผู้ (penis) ซึ่งมีรูปร่างเป็นดิ่งคล้ายรูปใบไม้ (leaflet shape) มีสีเหลืองอ่อนอยู่บริเวณโคนหมวดด้านขวา [(ก) และ (ข); ลูกศรชี้] เพศเมียจะไม่พบอวัยวะใด ๆ ที่ตำแหน่งเดียวกัน [(ก) ; ซ้าย = ตัวผู้, ขวา = ตัวเมีย]

(ก)

(ข)

ภาพที่ 6 ช่องเปิดบริเวณเท้าที่เป็นทางออกของไขในเพศเมียซึ่งมีฟีดัลแกรนด์ (pedal gland) ที่ทำหน้าที่ผลิตเมือกใช้สำหรับยึดไขกับวัตถุ [(ก) และ (ข); ลูกศรชี้]

ฤดูกาลวางไข่

หอยหวานสามารถวางไข่ได้เองตลอดทั้งปี (ชานินทร, 2539; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545; Thu *et al.*, 1999, 2001) ชานินทร, 2539 รายงานว่าช่วงวางไข่สูงสุดอยู่ในเดือนมีนาคมหรือบางรายงานกล่าวว่าช่วงที่วางไข่สูงสุดพบในเดือนมีนาคมและเดือนกรกฎาคม (Thu *et al.*, 1999, 2001) ส่วนนิลนาจ และ ศิริษา (2545) พบว่าช่วงที่หอยหวานมีการวางไข่มากที่สุดคือระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-สิงหาคม ส่วนพ่อแม่พันธุ์ที่เลี้ยงในบ่อซีเมนต์ซึ่งมีขนาด 35-42 เซนติเมตร สามารถวางไข่ได้หลังจากเลี้ยงได้ 7 เดือน โดยใช้อัตราส่วนเพศผู้ต่อเพศเมีย 1 : 1.38 ถึง 1 : 2.65 (Thu *et al.*, 1999, 2001)

สำหรับหอยหวานชนิด *Babylonia spirata* ที่รวบรวมพ่อแม่พันธุ์จากชายทะเลชายฝั่ง Porto Novo บริเวณตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียมีช่วงฤดูกาลวางไข่อยู่ในระหว่างฤดูมรสุมคือมกราคม-มีนาคม อาจไปถึงฤดูร้อนระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม (Shanmugarai *et al.*, 1994) ส่วนหอยหวานชนิด *Babylonia spirata* ที่นำมาเลี้ยงในห้องปฏิบัติการจะวางไข่ได้ในเดือนมกราคม-สิงหาคม (Shanmugaraj and Ayyakkannu, 1997)

การวางไข่

ส่วนใหญ่หอยหวานมักวางไข่ในเวลากลางคืน (Poomtong and Nhongmeesub, 1996) แต่กลางวันก็สามารถวางไข่ในโรงเพาะฟักได้เช่นเดียวกัน (ภาพที่ 7) แม่หอยวางไข่เป็นฝักซึ่งแม่หอย 1 ตัว สามารถออกไข่ครั้งละ 20-70 ฝัก ซึ่งแต่ละฝักมีไข่ 361-633 ฟอง (รัตนา และ ประวิม, 2531) ฝักไข่ของหอยหวานมีขนาดความยาวเฉลี่ย 29.31 มิลลิเมตร ความกว้างเฉลี่ย 10.32 มิลลิเมตร ซึ่งมีจำนวนฟองไข่อยู่ภายใน ระหว่าง 120 – 1,349 ฟอง ไข่มีขนาด 263 ไมครอน ซึ่งฟักออกเป็นตัวภายในเวลา 5- 7 วัน โดยมีอัตราการฟัก 95.1 เปอร์เซ็นต์ (ชานินทร , 2539) เช่นเดียวกับการศึกษาของ นิลนาจ และ ศิริษา (2545) ที่รายงานว่าแม่พันธุ์หอยหวานความยาวเปลือก 5.0-6.5 เซนติเมตรสามารถวางไข่เฉลี่ย 54 ฝักต่อตัวต่อครั้ง ฝักไข่ส่วนใหญ่มีขนาดใกล้เคียงกันคือมีความยาวเฉลี่ย 2.1 เซนติเมตร ความกว้างเฉลี่ย 0.9 เซนติเมตร ฝักไข่จะมีไข่ที่ปฏิสนธิแล้ว (fertilized eggs) เฉลี่ย 870 ฟองต่อฝัก (493-1,253 ฟอง) ซึ่งไข่ที่ปฏิสนธิแล้วมีลักษณะทรงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ย 430 ไมครอน (340-520 ไมครอน) และแขวนลอยอยู่ในของเหลวใส ๆ ภายในฝักไข่ ในประเทศเวียดนามพบว่าพ่อแม่พันธุ์ที่เลี้ยงในบ่อซีเมนต์สามารถวางไข่ได้หลังจากเลี้ยงได้ 7 เดือน โดยแม่พันธุ์ 1 ตัว สามารถวางไข่ได้ 18-75 ฝัก (เฉลี่ย 38 ฝัก) ซึ่งมีจำนวนไข่เฉลี่ย 743 ฟองต่อฝัก ฝักไข่มี

ขนาด 30.6×7.9 มิลลิเมตร หลังจากนั้น 6 วัน จึงฟักออกมาจากไข่เป็นระยะเวลาลีเจอ์ประมาณ 16-18 วัน จึงพัฒนาเป็นระยะลงพื้น (crawling juveniles) อัตราส่วนของไข่ที่ได้รับการปฏิสนธิเท่ากับ 83 เปอร์เซ็นต์ และอัตราฟักของไข่เท่ากับ 90 เปอร์เซ็นต์ (Thu *et al.*, 1999, 2001)

สำหรับหอยหวานชนิด *Babylonia spirata* ที่รวบรวมพ่อแม่พันธุ์จากชายทะเลชายฝั่ง Porto Novo บริเวณตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียมีช่วงฤดูกาลวางไข่อยู่ในระหว่างฤดูมรสุมคือมกราคม-มีนาคม อาจไปถึงฤดูร้อน เมษายน-พฤษภาคม ซึ่งแม่พันธุ์สามารถให้ฟักไข่ 24-55 ฟักต่อตัว และมีไข่ 900 ฟองต่อฟัก (Shanmugarai *et al.*, 1994) ถ้านำหอยหวานชนิด *Babylonia spirata* มาเลี้ยงในห้องปฏิบัติการนั้นสามารถวางไข่ได้ในเดือนมกราคม – สิงหาคม ซึ่งได้ฟักไข่ 12-65 ฟักต่อตัว และมีจำนวนไข่ 178-676 ฟองต่อฟัก (Shanmugaraj and Ayyakkannu, 1997)

ภาพที่ 7 แม่หอยหวาน (*Babylonia areolata* Link, 1807) ที่กำลังวางไข่บนพื้นทรายของบ่อซีเมนต์ในโรงเพาะฟักในเวลากลางวัน

การอนุบาลลูกหอยหวานระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ระยะลงพื้น (crawling juvenile หรือ settled juvenile) และระยะวัยรุ่น (early juvenile)

ในปี พ.ศ. 2531 รัตนา และ ประวิม ได้ริเริ่มเพาะเลี้ยงหอยหวานชนิด *Babylonia areolata* Link, 1807 ณ ศูนย์พัฒนาประมงทะเลอ่าวไทยฝั่งตะวันออก ต.เพ อ. เมือง จ. ระยอง โดยอนุบาลระยะเวลลิเจอร์ที่ฟักออกจากฝักไข่มีขนาด 400-500 ไมครอน อาหารที่ให้ป้อนเป็นสาหร่ายเซลล์เดียวสีน้ำตาลชนิด *Isochrysis* sp. และไดอะตอม (diatom) หลายชนิด ซึ่งลูกหอยอยู่ในระยะ เวลลิเจอร์ 8 วัน จึงเปลี่ยนเป็นระยะลงเกาะพื้น (spat) ที่มีขนาดความยาวเปลือก 1-2 มิลลิเมตร และให้อาหารด้วยเนื้อปลาสด แต่ในการศึกษาครั้งนั้นพบว่ามิซูโอเทมเนียม (*Zoothamnium* sp.) เกาะตามวิลัม (velum) ของลูกหอยระยะเวลลิเจอร์ซึ่งขัดขวางการเคลื่อนที่และการพัดโบกอาหารเข้าปากทำให้ลูกหอยจมลงก้นถังและตายเป็นจำนวนมาก อาจเนื่องมาจากความสะอาดของน้ำที่ใช้ในการอนุบาลที่ผ่านการกรองแต่ไม่มีระบบการฆ่าเชื้อ ส่วนปัญหาของการอนุบาลลูกหอยที่ลงเกาะพื้นแล้วคือลูกหอยตัวเล็ก ๆ จะเคลื่อนที่ขึ้นมาตามผนังบ่อจนพ้นระดับน้ำแล้วไม่สามารถเคลื่อนที่ลงไปได้จึงแห้งตายจำนวนมาก หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2539 ธานีทร รายงานว่าการอนุบาลระยะเวลลิเจอร์ถึงระยะลงพื้นมีอัตราการรอดเฉลี่ย 1.4 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งพบปัญหาซุโอเทมเนียมเกาะทำให้ลูกหอยสูญเสียการลอยตัวในน้ำจึงจมลงก้นถังและตายในที่สุดเช่นเดียวกัน ส่วนการอนุบาลระยะลงพื้นนั้นได้ย้ายมาอนุบาลในกระชังสี่เหลี่ยมซึ่งทำด้วยฝากรองขนาด 700 ไมครอน เป็นเวลา 1 เดือน จึงย้ายไปเลี้ยงต่อในถังทดลองที่พื้นถึงใส่ทรายหยาบหนา 5 เซนติเมตร จนลูกหอยอายุ 1 ปี ได้อัตราการรอดตายเฉลี่ย 24.47 เปอร์เซ็นต์ แต่พบว่าลูกหอยมีการตายในช่วงที่ศึกษาเดือนแรกมากถึง 73.6 เปอร์เซ็นต์ เป็นเพราะลูกหอยในช่วงแรกต้องอนุบาลในกระชังที่จมอยู่ในน้ำตลอดเวลา เนื่องจากลูกหอยระยะดังกล่าวมีพฤติกรรมในการสืบคลานไปตามภาชนะที่ใช้อนุบาลทำให้ลูกหอยส่วนมากสืบคลานมาพื้นผิวหน้าและไม่สามารถกลับลงสู่ภาชนะที่ใช้อนุบาลได้ซึ่งลูกหอยช่วงนี้มีน้ำหนักตัวยังน้อยมากจึงทำให้แห้งตายเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อนำลูกหอยมาอนุบาลในกระชังจึงต้องทำความสะอาดกระชังหลังการให้อาหารจึงทำให้เปลือกของลูกหอยซึ่งบางมากแตกและทำให้ลูกหอยตายในที่สุด แต่เมื่อผ่านช่วงการอนุบาลในกระชังแล้วการตายของลูกหอยลดน้อยลงอย่างเด่นชัด หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2541 และ พ.ศ. 2542 นิลนาจ และ อนุตร ได้อนุบาลระยะวัยอ่อนถึงระยะลงพื้นได้อัตราการรอดตายเฉลี่ย 1.8-3.2 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งลูกหอยระยะวัยอ่อนเปลี่ยนแปลงเป็นระยะลงพื้นในถังที่ไม่ได้ใส่ทรายที่พื้นถัง หลังจากนั้นได้ย้ายระยะลงพื้นไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียดที่พื้นถังแต่ลูกหอยมีอัตราการตายสูงเพราะลูกหอยระยะนี้สืบคลานไปตามผนังภาชนะที่ใช้ในการอนุบาลซึ่งลูกหอยส่วนมากจะคลานขึ้นมาพื้นผิวหน้าและไม่สามารถกลับลงสู่ถังน้ำได้เพราะน้ำหนักตัวยังน้อยจึงแห้งตายไปในที่สุดทำให้มีอัตราการรอดตายจากระยะลงพื้นถึงระยะวัยรุ่นเพียง 4.8 เปอร์เซ็นต์ ต่อมาในปี

พ.ศ. 2543 นิพนธ์ และ จริญ รายงานว่าการอนุบาลระยะเวลติเจอร์จนถึงระยะวัยรุ่นในความหนาแน่นต่าง ๆ ได้อัตราการรอดตายเฉลี่ยตั้งแต่ 0.60-4.62 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งในความหนาแน่น 50-100, 400-600 และ 800-1,000 ตัวต่อลิตร สามารถรวบรวมลูกหอยได้ตั้งแต่วันที่ 17-25, 21-30 และ 27-30 ของการอนุบาล ตามลำดับ แต่ที่ความหนาแน่น 400 ตัวต่อลิตร ให้อัตราการรอดตายสูงสุด คือ 4.62 เปอร์เซ็นต์ ส่วนในปี พ.ศ. 2545 นิลนาจ และ ศิริษา ศึกษาการอนุบาลระยะวัยอ่อนถึงระยะลงพื้น ได้อัตราการรอดตายตั้งแต่ 0.5-4.8 เปอร์เซ็นต์ (เฉลี่ย 1.8 เปอร์เซ็นต์) และระยะลงพื้นถึงระยะวัยรุ่น ความยาวเปลือก 0.5 ซม. ที่มีอัตราการรอดตายตั้งแต่ 4.8-21.4 เปอร์เซ็นต์ (เฉลี่ย 10.7 เปอร์เซ็นต์) ส่วนอนุรักษ์ (2545) ได้อนุบาลลูกหอยระยะเวลติเจอร์ด้วยแพลงก์ตอน 3 ชนิด คือ *Chaetoceros calcitrans*, *Isochrysis galbana* และ *Tetraselmis suecica* นั้นพบว่าทำให้แพลงก์ตอนชนิด *Chaetoceros calcitrans* ได้อัตราการรอดตายสูงสุดเฉลี่ย 3.07 เปอร์เซ็นต์ แต่ก็พบปัญหาซูโอแอมเนียมเกาะที่เปลือกของลูกหอยระยะเวลติเจอร์จนทำให้สูญเสียการลอยตัวในน้ำจึงจมลงสู่พื้นถึงและตายได้เช่นกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 จริญ และ วัลลภ ซึ่งอนุบาลระยะวัยอ่อนถึงระยะลงพื้นด้วยแพลงก์ตอนพืชชนิด *Isochrysis* sp. ที่ความหนาแน่น 3 ระดับ แล้วได้อัตราการรอดตายเฉลี่ย 1.48-2.59 เปอร์เซ็นต์ และสรุปว่าการอนุบาลลูกหอยโดยให้ *Isochrysis* sp. ที่ความหนาแน่น 20,000 เซลล์ต่อมิลลิลิตร ให้อัตราการรอดตายสูงที่สุดคือ 2.59 เปอร์เซ็นต์ หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2548 ธวัช และคณะ พบว่าการอนุบาลตั้งแต่ไปถึงระยะลงพื้นขนาด 1 เซนติเมตร ได้อัตราการรอดตายเฉลี่ยเท่ากับ 7.18 เปอร์เซ็นต์ ส่วน บังอร และคณะ (2548) ได้รายงานว่าการอนุบาลตั้งแต่ระยะเวลติเจอร์ถึงระยะลงพื้นที่อายุ 60 วัน ได้อัตราการรอดตายตั้งแต่ 8.59-11.20 เปอร์เซ็นต์ (เฉลี่ย 9.82 เปอร์เซ็นต์) ท้ายสุดในปี พ.ศ. 2549 ปริญญา และ สมพิศ ที่อนุบาลระยะเวลติเจอร์ (veliger larvae) ถึงระยะลงพื้น (settled juvenile) ได้อัตราการรอดตั้งแต่ 5.44-25.50 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งการอนุบาลระยะเวลติเจอร์ถึงระยะลงพื้นโดยให้อาหารเป็นแพลงก์ตอนชนิด *Chaetoceros* sp. ในวันที่ 1-5 ของการอนุบาล และให้แพลงก์ตอนชนิด *Tetraselmis* sp. ในวันที่ 6 ของการอนุบาลถึงระยะลงพื้นนั้นสามารถให้อัตราการรอดตายสูงสุดเฉลี่ย 25.50 เปอร์เซ็นต์ Poomtong และ Nhongmeesub (1996) ศึกษาการอนุบาลระยะเวลติเจอร์ (veliger larvae) ถึงระยะลงพื้น (settled juvenile) พบว่ามีอัตราการรอดตายตั้งแต่ 3.7-23.9 เปอร์เซ็นต์ (เฉลี่ย 13.8 เปอร์เซ็นต์) หลังจากนั้นจึงอนุบาลระยะลงพื้นถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) เป็นเวลา 2 เดือน ได้อัตราการรอดตายตั้งแต่ 3.4-7.4 เปอร์เซ็นต์ (เฉลี่ย 6.1 เปอร์เซ็นต์) ส่วนการศึกษาคุณภาพน้ำระหว่างการอนุบาลด้านความเค็มพบว่าการพัฒนาของตัวอ่อนระยะเวลติเจอร์ (veliger larvae) ถึงระยะลงพื้น (newly settled juveniles) มีความเค็มที่เหมาะสมคือ 30-35 ส่วนในพันส่วน (ppt) ส่วนในลูกหอยขนาด 1-10 มิลลิเมตร มีความเค็มที่เหมาะสม คือ 27-37 ส่วนในพันส่วน ส่วนความเค็มต่ำสุดและสูงสุดที่หอยอยู่ได้ คือ 15 และ 49 ส่วนในพันส่วน ตามลำดับ (Thu et al., 1999) เมื่อเปรียบเทียบความหนาแน่นของการอนุบาลลูกหอยระยะวัยอ่อนพบว่าน่าจะมีผลกระทบต่อ

อัตราการตายของลูกหอยเช่นเดียวกันซึ่ง บังอร และคณะ (2548) ได้อนุบาลระยะวัยอ่อนที่ความหนาแน่นตั้งแต่ 720-1,233 ตัวต่อลิตร หรือความหนาแน่นเฉลี่ย 920 ตัวต่อลิตร ได้อัตราการตายของลูกหอยระยะวัยรุ่นเฉลี่ยเท่ากับ 9.82 เปอร์เซ็นต์ ส่วนการศึกษาของ นิพนธ์ และ จริญญา (2543) นั้นรายงานว่า การอนุบาลระยะวัยอ่อนที่ระดับความหนาแน่น 50-600 ตัวต่อลิตร ได้ลูกหอยระยะลงพื้นที่มีอัตราการรอดที่สูงคือ 1.91-4.62 เปอร์เซ็นต์ ถ้าความหนาแน่นสูงมากกว่า 600-1,000 ตัวต่อลิตร ได้ลูกหอยระยะลงพื้นที่มีอัตราการรอดต่ำกว่าคือ 0.60-0.62 เปอร์เซ็นต์ แต่การอนุบาลที่ความหนาแน่น 50-200 ตัวต่อลิตร นั้นสามารถรวบรวมระยะลงพื้นที่ตั้งแต่วันที่ 17-25 ของการอนุบาล ส่วนความหนาแน่น 400-600 ตัวต่อลิตร นั้นสามารถรวบรวมระยะลงพื้นที่ตั้งแต่วันที่ 21-30 ของการอนุบาล แต่รายงานของ นิพนธ์ และ จริญญา (2543) มีความขัดแย้งกับการศึกษาของ Shieh และ Liu (1999) ซึ่งอนุบาลลูกหอยหวานชนิด *Babylonia formosae* ในระยะวัยอ่อนที่ระดับความหนาแน่นต่าง ๆ ได้แก่ 1,000 , 2,000 , 4,000 และ 8,000 ตัวต่อลิตร ผลการศึกษาพบว่า การอนุบาลลูกหอยที่ความหนาแน่นสูงกว่าสามารถกระตุ้นให้ลูกหอยระยะวัยอ่อนพัฒนาและเปลี่ยนแปลงรูปร่างเป็นระยะลงพื้นที่ได้เร็วกว่าและให้อัตราการตายของระยะลงพื้นที่ได้สูงกว่า ดังนั้น Shieh และ Liu (1999) จึงสรุปว่าการอนุบาลที่ความหนาแน่นเท่ากับ 8,000 ตัวต่อลิตร สามารถเปลี่ยนจากระยะวัยอ่อนเป็นระยะลงพื้นที่ใช้เวลาเฉลี่ยเพียง 3.21 วันเท่านั้น ส่วนการศึกษาของ นิลนาจ และ อนุตร (2541) ที่ได้อนุบาลระยะวัยอ่อนที่ความหนาแน่นเท่ากับ 10,000 ตัวต่อลิตร ซึ่งเป็นความหนาแน่นที่ใกล้เคียงกับความหนาแน่นสูงสุดของ Shieh และ Liu (1999) แต่เป็นความหนาแน่นที่สูงกว่าการศึกษาของ บังอร และคณะ (2548) หลายเท่านี้จึงทำให้ได้อัตราการตายของลูกหอยระยะลงพื้นที่เพียง 1.8-3.2 เปอร์เซ็นต์ หรือ นิลนาจ และ ศิริษา (2545) ได้รายงานว่า การอนุบาลลูกหอยระยะวัยอ่อนที่ความหนาแน่น 400-500 ตัวต่อลิตร นั้นถึงแม้ว่าความหนาแน่นต่ำกว่าของการศึกษาของ นิลนาจ และ อนุตร (2541) บังอร และคณะ (2548) Shieh และ Liu (1999) แต่กลับได้อัตราการตายของลูกหอยระยะลงพื้นที่เฉลี่ยเพียง 1.8 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น (ตั้งแต่ 0.5-4.8 เปอร์เซ็นต์) ส่วน ธวัช และคณะ (2548) ได้อนุบาลระยะวัยอ่อนที่ความหนาแน่นตั้งแต่ 75-150 ตัวต่อลิตร ซึ่งเป็นความหนาแน่นที่ต่ำกว่าการศึกษาดังกล่าวมาแล้วนั้นก็ได้อัตราการตายของลูกหอยระยะวัยรุ่นเพียง 7.18 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นต้องมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น ชนิดของอาหารที่เหมาะสม คุณภาพพ่อแม่พันธุ์ คุณภาพฟักไข่ คุณภาพน้ำทะเล โรคหรือปรสิต เทคนิคการจัดการระหว่างการอนุบาล เป็นต้น ที่ยังมีผลกระทบต่ออัตราการตายของลูกหอยในช่วงนี้อีกจึงทำให้มีอัตราการตายต่ำอยู่ถึงแม้ว่ามีอนุบาลที่ระดับความหนาแน่นต่ำแล้วก็ตาม

Shanmugaraj *et al.*(1994) รายงานการศึกษาหอยหวานชนิด *Babylonia spirata* โดยอนุบาลระยะเวลาลิเจอร์ขนาด 832 ไมครอน ถึงระยะลงพื้นที่ขนาด 1,872 ไมครอน ใช้เวลา 19 วัน และได้

อนุบาลต่อมาอีก 9 วัน จนได้ลูกหอยขนาดความยาว 2,680 ไมครอน (2.68 มิลลิเมตร) แต่ลูกหอยตายหมด หลังจากนั้นได้มีการอนุบาลหอยหวานชนิดเดียวกันนี้ตั้งแต่ระยะเวลาลิเจอร์ถึงระยะลงพื้นขนาด 1.6 มิลลิเมตร ที่ได้อัตราการรอดตายเฉลี่ยเท่ากับ 28.8 เปอร์เซ็นต์ (Shanmugaraj and Ayyakkannu, 1997)

Shieh and Liu (1999) ได้อนุบาลหอยหวานชนิด *Babylonia formosae* จากระยะเวลาลิเจอร์ถึงระยะลงพื้นที่ความหนาแน่น 1, 2, 4, และ 8 ตัวต่อมิลลิเมตร หรือ 1000, 2000, 4000 และ 8000 ตัวต่อลิตร ได้อัตราการรอดตั้งแต่ 37-47 เปอร์เซ็นต์ และที่ความหนาแน่น 8000 ตัวต่อลิตรนั้น ลูกหอยระยะเวลาลิเจอร์ใช้เวลาเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นเฉลี่ยสั้นที่สุด คือ 3.21 วัน ในด้านการศึกษาด้านอัตราการขาดอาหารของหอยหวานชนิดนี้ในระยะเวลาลิเจอร์พบว่าอัตราการขาดอาหารมีผลต่อการเจริญเติบโต การพัฒนารูปร่าง (metamorphosis) และอัตราการรอดตาย โดยลูกหอยที่ให้อาหารตั้งแต่ที่ฟักออกมาจากฟักไข่จะมีอัตราการเจริญเติบโตด้านความยาวเปลือกเฉลี่ยเท่ากับ 49.77 ไมครอนต่อวัน สามารถพัฒนาเป็นระยะลงพื้นได้ 53.75 เปอร์เซ็นต์ โดยใช้เวลาเพียง 11.5 วัน ส่วนลูกหอยที่ให้อาหารหลังจากฟักออกจากไข่ 96 ชั่วโมง (4 วัน) มีอัตราการเจริญเติบโตด้านความยาวเปลือกเฉลี่ยเพียง 12.49 ไมครอนต่อวัน ซึ่งต้องใช้เวลาของการพัฒนาจากระยะเวลาลิเจอร์ถึงระยะลงพื้นถึง 20 วัน ส่วนลูกหอยที่เริ่มให้อาหารหลังจากฟักออกจากไข่ 108 ชั่วโมง (4.5 วัน) นั้นมีอัตราการเจริญเติบโตด้านความยาวเปลือกเฉลี่ยเพียง 11.13 ไมครอนต่อวัน และระยะเวลาลิเจอร์จะตายหมดหลังจากอนุบาลได้เพียง 10 วัน เท่านั้น (Zheng et al., 2005)

การเลี้ยงหอยหวานระยะวัยรุ่น (early juvenile) ถึงหอยหวานขนาดตลาด (marketable size)

ในปี พ.ศ. 2539 ธานีนทร ได้เลี้ยงลูกหอยจากระยะลงพื้นจนถึงอายุ 1 ปี มีอัตราการรอดตายเฉลี่ย 24.47 เปอร์เซ็นต์ ต่อมาปี พ.ศ. 2545 นิลนาจ และ ศิริญา รายงานว่าการเลี้ยงหอยหวานขนาด 1 เซนติเมตร เป็นเวลา 6 เดือน โดยเลี้ยงในระบบน้ำไหลผ่านตลอด (flow-through system) ในระบบน้ำทะเลหมุนเวียนและในคอกบนพื้นทะเลได้อัตราการรอดตายเฉลี่ย 98.2, 98.0 และ 96.4 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ แต่การเลี้ยงหอยหวานในระบบน้ำทะเลหมุนเวียนเกิดความผิดปกติที่เปลือกหอยซึ่งหอยมีเปลือกที่บางกว่าเปลือกหอยที่จับได้จากธรรมชาติอย่างเห็นได้ชัดเจน ผิวชั้นนอกหูลดลงและมีสีซีดจางกว่าปกติ หลังจากเลี้ยงไปได้ 4 เดือน (ภาพที่ 11) จึงเป็นสาเหตุสำคัญทำให้หอยมีอัตราการตายสูงมาก เนื่องจากแคลเซียม (Ca) ในน้ำทะเลมีปริมาณลดลงหรืออาจหมดไปหลังจากเลี้ยงไปประมาณ 4-5 เดือน เพราะหอยหวานจำเป็นต้องใช้แคลเซียมในการสร้างเปลือก หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2547 ลือชัย และ เกียรติศักดิ์ ได้ทดลองเลี้ยงหอยหวานที่มีความยาวเปลือกเริ่มต้นเฉลี่ย 2.35

เซนติเมตร เป็น 7 เดือน จึงได้หอยขนาด 3.17-3.43 เซนติเมตร และมีอัตราการรอดเฉลี่ยประมาณ 93.79-95.81 เปอร์เซ็นต์ และในปี พ.ศ. 2547 วราภรณ์ และคณะ รายงานว่าหอยหวานขนาด 1.2 เซนติเมตร ที่เลี้ยงในระดับความเค็ม 10, 15, 20, 25 และ 30 ส่วนในพันส่วน (ppt) เป็นเวลา 6 เดือน นั้น มีอัตราการรอดตายและอัตราการเจริญเติบโตที่แตกต่างกัน โดยสรุปว่าการเลี้ยงหอยหวานที่ระดับความเค็ม 30 ส่วนในพันส่วน มีอัตราการเจริญเติบโตที่สุดและมีอัตราการรอดตายสูงถึง 99.89 เปอร์เซ็นต์ ส่วนหอยที่เลี้ยงที่ระดับความเค็ม 10 ส่วนในพันส่วน มีอัตราการเจริญเติบโตต่ำที่สุดและอัตราการรอดตาย 85.22 เปอร์เซ็นต์ ใน พ.ศ. 2548 นิลนาจ ได้ศึกษาผลผลิตและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการเลี้ยงหอยหวานระยะวัยรุ่นถึงขนาดตลาดในบ่อดิน 3 รูปแบบ ได้แก่การเลี้ยงหอยหวานขนาดตลาดแบบชนิดเดียว การเลี้ยงหอยหวานขนาดตลาดร่วมกับปลากะพงขาว และการเลี้ยงหอยหวานขนาดตลาดร่วมกับปลานวลจันทร์ทะเล เป็นเวลา 7 เดือน นั้นสามารถทำได้และมีต้นทุนการผลิตเท่ากับ 227.88, 278.09 และ 262.61 บาทต่อกิโลกรัม แต่การเลี้ยงหอยหวานขนาดตลาดร่วมกับกุ้งทะเล เศรษฐกิจนั้นไม่สามารถทำได้เพราะกุ้งทะเลเป็นตัวแย่งอาหาร แย่งแย่งพื้นที่อยู่อาศัยและยังรบกวนความเป็นอยู่ของหอยหวานอีกด้วย (นิลนาจ, 2547; Kritsanapuntu *et al.*, 2005a, 2005b) ส่วนการศึกษาเปรียบเทียบอัตราการให้อาหารหรือชนิดของอาหารหรือระดับโปรตีนในอาหารของการเลี้ยงหอยหวานในระบบน้ำไหลผ่านตลอดพบว่าการให้อาหารด้วยพลาสติก (*Selaroides leptolepis*) ในปริมาณ 10 และ 15 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว เป็นเวลา 5 เดือน ให้อัตราการเจริญเติบโตที่ดีและอัตราการรอดตายสูงถึง 96.9 และ 97.3 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างอาหารที่ใช้เลี้ยงหอย 3 ชนิด ได้แก่ พลาสติก (*Selaroides leptolepis*) , อาหารสำเร็จรูปที่มีโปรตีน 35 และ 40 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งใช้เลี้ยงลูกหอยขนาด 1 เซนติเมตร เป็นเวลา 6 เดือน และได้หอยขนาด 3.5-3.7 เซนติเมตร ที่มีอัตราการรอดตายเท่ากับ 100, 95 และ 96 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ซึ่งการเลี้ยงด้วยอาหารทั้ง 3 ชนิดนี้ได้อัตราการเจริญเติบโตและอัตราการรอดตายแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Chaitanawisuti *et al.*, 2001) ส่วนการเลี้ยงหอยหวานขนาด 1.2 เซนติเมตร ในระบบน้ำไหลผ่านตลอดเป็นเวลา 6 เดือน โดยใส่วัสดุที่พื้นบ่อที่แตกต่างกัน 4 ชนิด ได้แก่ ทรายละเอียด (fine sand) ทรายหยาบ (coarse sand) โคลน (mud) เศษเปลือกหอย (small shell fragments) และ ไม่ใส่วัสดุ (no substrate) เมื่อสิ้นสุดการทดลองได้หอยขนาด 3.4-3.7 เซนติเมตร และมีอัตราการรอดตายตั้งแต่ 90-98 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งวัสดุทุกชนิดและชุดควบคุมที่ไม่ใส่วัสดุที่พื้นบ่อนั้นให้อัตราการเจริญเติบโตและอัตราการรอดตายแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Chaitanawisuti *et al.*, 2004) ในด้านการศึกษาต้นทุนการผลิตของการเลี้ยงหอยหวานในบ่อดิน (earth pond) โดยการเลี้ยงหอยหวานขนาดตลาดแบบชนิดเดียวหรือการเลี้ยงหอยหวานขนาดตลาดร่วมกับปลากะพงขาวว่ามีต้นทุนการผลิตเท่ากับ 5.69 และ 6.95 เหรียญสหรัฐต่อกิโลกรัม (Kritsanapuntu *et al.*, 2005a, 2005b)

Edward *et al.* (1995) รายงานว่าการเลี้ยงหอยหวานชนิด *Babylonia spirata* ในคอก (pen culture) ที่เริ่มเลี้ยงหอยขนาดความยาวเปลือก 2.75 เซนติเมตร จนครบ 90 วัน ได้ความยาวเปลือก เป็น 3.2 เซนติเมตร แต่หอยที่เลี้ยงตายหมดเมื่ออายุได้ 105 วัน เพราะมีคลื่นลมแรงทำให้น้ำมี ตะกอนมากและตาข่ายที่กั้นคอกมีเพรียงหรือหอยนางรมมาเกาะทำให้สภาพการไหลเวียนน้ำไม่ดีจึง ทำให้หอยตายหมด ส่วนการเลี้ยงหอยหวานชนิดนี้เช่นเดียวกันจากระยะวัยรุ่นอายุ 60 วันถึงหอย อายุ 200 วัน ได้อัตราการรอดตายสูงถึง 100 เปอร์เซ็นต์ (Shanmugaraj and Ayyakkannu, 1997)

การทำประมงหอยหวานในประเทศไทย

การประมงหอยหวานทำด้วยการใช้เครื่องมือประเภทลอบดัก (trap fishing gear) โดยใช้เหยื่อได้แก่ปลาหรือปูที่ตายแล้วหรือดองเกลือเพื่อให้มีกลิ่นดึงดูดหอยเข้ามากินเหยื่อในลอบ ลอบหอยหวานนี้มีรูปร่างและวิธีการใช้แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่เช่นลอบหอยหวานบริเวณตำบลเพ จังหวัดระยอง เป็นลอบทรงสี่เหลี่ยมขนาดประมาณ 35.0×40.0×30.0 เซนติเมตร โครงทำด้วยเหล็กเส้นขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 20 มิลลิเมตร มีช่องทางเข้า 2 ช่อง ตัวลอบบุด้วยอวนโพลีเอทิลีนขนาดตาห่าง 2.5 เซนติเมตร (ภาพผนวกที่ ข2) หรือลอบหอยหวานบริเวณบ้านบางเก่า จังหวัดเพชรบุรี เป็นลอบทรงสี่เหลี่ยมเช่นกันแต่มีช่องทางเข้า 4 ช่อง (ภาพผนวกที่ ข3) หรือลอบหอยหวานของชาวประมงบริเวณชายฝั่งภาคใต้ฝั่งตะวันออกตั้งแต่จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานีและนราธิวาสทำด้วยโครงเหล็กเส้นผ่านศูนย์กลาง ¼ นิ้ว เส้นผ่านศูนย์กลาง ¼ นิ้ว กรอบด้านล่างเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 8×8 นิ้ว กรอบด้านบนเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 4.5×4.5 นิ้ว ความสูงด้านทแยง 2.5 นิ้ว ใช้อวนแดงตา ¼ นิ้ว จึงให้ตั้ง 5 ด้าน โดยเว้นด้านบนให้โล่งไว้ตรงกลางลอบมีถุงอวนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 นิ้ว ยาว 4 นิ้ว ใส่เนื้อปลาเป็นเหยื่อล่อเรือที่ใช้ส่วนมากเป็นเรือขนาดเล็กตามชายฝั่งเช่นเรือกอแหละ ฯลฯ ซึ่งบรรทุกไปเที่ยวละ 120-150 ใบ มีชาวประมงลำละ 2-3 คน จำนวนหอยแต่ละเที่ยวจะได้ตั้งแต่ 30, 50, 70 และ 100 กิโลกรัมต่อลำ การวางลอบหอยหวานทำได้ 2 แบบคือการวางแบบเดี่ยวเป็นการวางลอบชุดละ 1 ใบ และการวางแบบสาย (long line) เป็นการวางลอบเป็นชุด ๆ ละ 20 ใบ ซึ่งประหยัดการลงทุนและไม่เปลืองแรงงาน นอกจากนี้การประมงหอยหวานยังสามารถใช้ลอบปูม้าแบบพับได้ (flexible trap) ซึ่งเป็นลอบทรงสี่เหลี่ยมซึ่งโครงสร้างทำด้วยลวดขนาดใหญ่มีช่องทางเข้า 2 ช่องและตัวลอบบุด้วยอวนโพลีเอทิลีนเช่นกัน (พูลสิน, 2539; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545)

การตลาดของหอยหวาน

ผู้รับซื้อมีทั้งประเภทรับซื้อทั่ว ๆ ไปและประเภทออกทุนให้ชาวประมงซื้อลอบ เมื่อรวบรวมหอยจำหน่ายได้แล้วจึงค่อยๆทยอยชดใช้เงินคืนซึ่งผู้รับซื้อจะมีตลาดอยู่ในกรุงเทพฯ โดยขนส่งได้ 2 วิธี คือการขนส่งโดยรถบรรทุกเล็กขนาด 1,000-1,500 กิโลกรัมต่อเที่ยว ใช้เวลาประมาณ 13-14 ชั่วโมง และการขนส่งโดยเครื่องบินซึ่งบรรจุหอยในถุงพลาสติกที่อัดออกซิเจนใส่กล่องโฟมซึ่งมีน้ำหนักประมาณ 15-20 กิโลกรัม (พุลสิน, 2539) สำหรับเรื่องราคานั้นทางบริษัท สวัสดิ์ไชน่าได้เริ่มต้นรับซื้อหอยหวานจากธรรมชาติก่อน หลังจากนั้นไม่นานก็มีผลผลิตหอยหวานจากฟาร์มเลี้ยงตามมาซึ่งทั้งระยะห่างกันไม่มากนัก ในระยะแรกที่รับซื้อหอยจากธรรมชาตินั้นจะรับซื้อประมาณ 100 กิโลกรัม หรือมากกว่า 100 กว่ากิโลกรัมขึ้นไปและเป็นเช่นนี้ทุกวัน ส่วนมากเป็นหอยหวานจากทะเลแถบจังหวัดระยองและเพชรบุรีซึ่งจัดเป็นแหล่งที่มาแหล่งใหญ่ของผลผลิตหอยหวานจากธรรมชาติ ส่วนหอยหวานที่เป็นผลผลิตจากฟาร์มที่มีขนาด 80-120 ตัวต่อกิโลกรัม จะมีราคาที่รับซื้อประมาณ 320 บาทต่อกิโลกรัม ถ้าตัวขนาดเล็กกว่านี้ประมาณ 120-160 ตัวต่อกิโลกรัม ก็รับซื้อได้เช่นกัน โดยจะซื้อคละขนาดในราคาเดียวกัน ในแต่ละเที่ยวของการส่งออกต่างประเทศจะต้องมีปริมาณ 100 กิโลกรัม จึงจะรับซื้อและต้องเป็นหอยที่มีลักษณะดีและมีคุณภาพตรงตามที่บริษัทกำหนดโดยเน้นที่สีของเปลือกหอยจึงจะขายได้ราคาดี เนื่องจากมีความต้องการของตลาดในประเทศจีนนั้นทำให้ทางบริษัทสามารถระบายผลผลิตในฟาร์มของเกษตรกรออกได้เร็วยิ่งขึ้นซึ่งจากที่เคยขายขนาด 80-100 ตัวต่อกิโลกรัม ซึ่งใช้ระยะเวลาเลี้ยงประมาณ 6 เดือน แต่ขณะนี้แม้แต่หอยที่มีขนาด 140-150 ตัวต่อกิโลกรัม ซึ่งใช้ระยะเวลาเลี้ยงน้อยกว่า 6 เดือน ก็สามารถส่งขายประเทศจีนได้ แต่สำหรับตลาดในเมืองไทยจะต้องใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงถึง 10-12 เดือนเนื่องจากคนไทยนิยมรับประทานตัวใหญ่ขนาด 30-40 ตัวต่อกิโลกรัม กรณีการส่งออกหอยหวานไปยังต่างประเทศเป็นหอยมีชีวิตแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนรูปแบบของหอยที่ผ่านการแปรรูปแล้วนั้นยังไม่มีผลผลิตออกมา เพราะว่าปริมาณหอยหวานที่มีอยู่ในประเทศไทยไม่เพียงพอ จึงเป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถเปิดตลาดด้านอาหารแปรรูปได้เพราะผลผลิตหอยหวานในธรรมชาติลดลงเรื่อย ๆ และปริมาณหอยหวานจากฟาร์มเลี้ยงก็มีไม่เพียงพอทำให้ประเทศไทยจึงขาดช่วงในการส่งออกหอยหวานอยู่เป็นประจำทำให้ไม่สามารถเป็นคู่แข่งของประเทศเวียดนามได้อย่างเต็มตัวเนื่องจากหอยหวานที่ผลิตในประเทศเวียดนามมีคุณภาพดีและมีสีเปลือกสวยงามมาก ดังนั้นหากเป็นช่วงที่ประเทศเวียดนามส่งสินค้าเข้าประเทศจีน สินค้าจากประเทศไทยก็ต้องรอไปก่อนจนถึงช่วงที่ประเทศเวียดนามพักการส่งออกแล้ว ประเทศไทยจึงสามารถส่งสินค้าเข้าไปขายได้เพราะจะทำให้ขายง่ายกว่าการเข้าไปขายแข่งกับประเทศเวียดนาม (ดวงพร, 2547) ส่วนราคาขายส่งหอยหวานของฟาร์มหอยหวานชั้นเข็ทตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2547 ประมาณ 150, 180, 220, 280, 300 และ

320 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ (ภานุรักษ์, 2547) ด้านราคาซื้อขายของหอยหวานในประเทศจีน ประมาณ 100 หยวนต่อกิโลกรัม (China Fisheries, 2006)

คุณค่าทางโภชนาการของหอยหวาน

อนุรักษ์ (2542) รายงานผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของเนื้อหอยหวานซึ่งเลี้ยงด้วยอาหาร 4 ชนิด ได้แก่ ปลาข้างเหลือง หอยแมลงภู่ ครีบน้ำมึกและอาหารเม็ดสำหรับเลี้ยงปลาทะเลเป็นเวลา 5 เดือน นั้นมีปริมาณโปรตีนตั้งแต่ 52-58 เปอร์เซ็นต์ ไขมันมีปริมาณตั้งแต่ 3-10 เปอร์เซ็นต์ เถ้ามีปริมาณตั้งแต่ 10-11 เปอร์เซ็นต์ และความชื้นมีปริมาณตั้งแต่ 9-10 เปอร์เซ็นต์ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 องค์ประกอบทางเคมีของเนื้อหอยหวาน (*Babylonia areolata* Link, 1807) ซึ่งเลี้ยงด้วยอาหารต่างกัน 4 ชนิด เป็นระยะเวลา 5 เดือน

รายการ	องค์ประกอบทางเคมี (เปอร์เซ็นต์)			
	โปรตีน	ไขมัน	เถ้า	ความชื้น
หอยหวานที่กินปลาข้างเหลือง	58.21	3.15	11.14	9.61
หอยหวานที่กินหอยแมลงภู่	57.36	3.00	12.49	10.10
หอยหวานที่กินครีบน้ำมึก	55.17	4.94	10.77	9.90
หอยหวานที่กินอาหารเม็ดเลี้ยงปลาทะเล	52.63	10.04	11.04	10.18

ปัญหาที่พบในการเพาะเลี้ยงหอยหวานในปัจจุบัน

1. ปัญหาการอนุบาลลูกหอยจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ระยะลงพื้น (crawling juvenile) และระยะวัยรุ่นขนาด 1 เซนติเมตร ยังได้อัตรารอดตายต่ำ ซึ่งอาจเนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น การจัดการระหว่างการอนุบาลลูกหอย ชนิดและปริมาณของแพลงก์ตอนที่เหมาะสมที่ให้การเจริญเติบโตดี คุณภาพน้ำทะเล คุณภาพของพ่อแม่พันธุ์ คุณภาพฟักไข่ การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิในรอบวัน โรคหรือปรสิตของลูกหอยเช่น ซูโอแทมเนียม (*Zoothamnium* sp.) ซึ่งสามารถป้องกันโดยการอนุบาลด้วยน้ำฆ่าเชื้อด้วยคลอรีนได้แต่ไม่สามารถรักษาได้เพราะลูกหอยระยะวัยอ่อนไวต่อ

สารเคมีมาก เมื่อมีซูโอแทนเนียมเกาะที่เปลือกในระยะเวลลิจเจอร์ (ภาพที่ 8) ทำให้ลูกหอยหนักและจมลงพื้นบ่อเกิดความเสียหายถึงตายได้ (รัตนา และ ประวิม, 2531; ชานินทร, 2539; อนุรักษ์, 2545)

ภาพที่ 8 ลูกหอยระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ที่มี *Zoothamnium* sp. เกาะที่เปลือกชั้นนอก

2. การอนุบาลลูกหอยในระยะลงพื้น (crawling larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) ที่ยังได้อัตรารอดตายค่อนข้างต่ำ ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากเปลี่ยนจากการดำรงชีพแบบแพลงก์ตอน (planktonic larvae) มาเป็นสัตว์ที่คืบคลานบนพื้นทะเล (benthic juvenile) ซึ่งเปลี่ยนจากการกินอาหารแบบการกรองเป็นการกินอาหารเป็นเนื้อจึงถือว่าเป็นช่วงระยะวิกฤต (critical period) ของลูกหอย นอกจากนี้ลูกหอยระยะนี้ส่วนใหญ่ชอบคืบคลานขึ้นตามผนังบ่อจนโผล่พ้นน้ำและไม่สามารกลับลงสู่น้ำได้จึงแห้งตายไปในที่สุด (ภาพที่ 9) (ชานินทร, 2539; Poomthong and Nhongmeesub, 1996; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545; อนุรักษ์, 2545)

ภาพที่ 9 ลูกหอยหวนระยะลงพื้น (crawling juvenile) ที่คืบคลานขึ้นตามผนังถังทดลอง

3. ปัญหาด้านอาหารของหอยขนาดตลาดที่เป็นพลาสติก (ภาพที่ 10) ซึ่งมีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ และหาได้ยากในช่วงฤดูมรสุมทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นด้วยจึงทำให้ผู้เลี้ยงได้ผลตอบแทนไม่สูงมากนัก ดังนั้นธุรกิจการเพาะเลี้ยงหอยหวานจึงไม่แพร่หลายหรือเจริญเติบโตเท่าที่ควรถึงแม้ว่าราคาหอยหวานขนาดบริโภคจะอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูงประมาณ 250-350 บาทต่อกิโลกรัม (บังอร และคณะ, 2548; นิลนาจ, 2548)

ภาพที่ 10 ปลาข้างเหลือง (*Selaroides leptolepis*) ที่ใช้เป็นอาหารของหอยขนาดตลาด

4. ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการเลี้ยงหอยระยะวัยรุ่นถึงหอยขนาดตลาดคือเปลือกชั้นนอกสุด (periostracum) ที่หลุดลอกและเปลือกบาง (ภาพที่ 11) โดยเฉพาะการเลี้ยงในระบบน้ำหมุนเวียนซึ่งคุณภาพน้ำต่ำลงหลังจากที่ระยะเวลาในการเลี้ยงเพิ่มขึ้นจึงทำให้มีปริมาณแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการสร้างเปลือกมีไม่เพียงพอ (นิลนาจ และ ศิริยา, 2545)

ภาพที่ 11 เปลือกหอยชั้นนอกสุด (periostracum) ที่หลุดลอกและเปลือกชั้นในที่บางกว่าปกติ

5. การเลี้ยงหอยระยะวัยรุ่นถึงขนาดตลาดที่มีการให้อาหารมากเกินไปเป็นเพราะผู้เลี้ยงต้องการเร่งให้หอยมีการเจริญเติบโตเร็วขึ้นและจะสามารถลดระยะเวลาในการเลี้ยงลดลงได้แต่กลับทำให้หอยมีส่วนส่วนของความยาวและความกว้างที่แตกต่างจากหอยที่จับได้จากธรรมชาติ หรือ หอยอ้วนเกินไป จึงทำให้ราคาขายหอยหวานลดต่ำลง (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 หอยหวานที่ได้รับอาหารมากเกินไปทำให้หอยมีส่วนส่วนของความยาวและความกว้างที่แตกต่างจากหอยที่จับได้จากธรรมชาติ (หอยอ้วน)

จากปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นนั้นจึงเลือกศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเทคนิคการอนุบาลลูกหอยจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) เพื่อเพิ่มอัตราการรอดให้สูงขึ้นเป็นเบื้องต้น ส่วนปัญหาประเด็นอื่น ๆ ก็มีความจำเป็นต้องมีการศึกษาและวิจัยต่อไปเพื่อเป็นแนวทางสำหรับพัฒนาการเพาะเลี้ยงหอยหวานเชิงพาณิชย์ให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืนตลอดไป

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. เครื่องมือวัดคุณสมบัติของน้ำ

- 1.1 เครื่องมือวัดความเค็มด้วย Reflectosalino meter ยี่ห้อ ATAGO รุ่น S-10E
- 1.2 เครื่องมือวัดอุณหภูมิด้วยเทอร์โมมิเตอร์แบบปรอท
- 1.3 เครื่องมือวัดเป็นกรดเป็นด่างด้วย pH meter ยี่ห้อ Denver Strument รุ่น Model 50
- 1.4 เครื่องมือวัดค่าออกซิเจนที่ละลายในน้ำด้วย DO meter ยี่ห้อ YSI รุ่น 550 DO
- 1.5 เครื่องมือวัดค่าความเป็นด่างของน้ำ (alkalinity) โดยวิธีไตเตรชัน ด้วยเครื่องจ่ายสารอัตโนมัติยี่ห้อ BRAND
- 1.6 เครื่องมือวัดค่าแอมโมเนียและไนไตรท์ ด้วยเครื่อง Spectrophotometer ยี่ห้อ MILTON ROX COMPANY รุ่น SPECTRONIC 21

2. วัสดุอุปกรณ์ในโรงเพาะฟัก

- 2.1 บ่อพ่อแม่พันธุ์หอยหวานขนาด 7 ตารางเมตร จำนวน 1 บ่อ
- 2.2 บ่ออนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ขนาด 2 ตัน จำนวน 1 บ่อ
- 2.3 ถังอนุบาลขนาด 50 ลิตร จำนวน 25 ถัง
- 2.4 ถังไฟเบอร์กลาสขนาด 200 ลิตร 6 ใบ
- 2.5 ถังไฟเบอร์กลาสขนาด 500 ลิตร จำนวน 6 ใบ
- 2.6 เครื่องให้อากาศและอุปกรณ์ให้อากาศ
- 2.7 พ่อแม่พันธุ์หอยหวานชนิด *Babylonia areolata* Link, 1807
- 2.8 ลูกหอยระยะวัยอ่อน (veliger larvae)
- 2.9 แพลงก์ตอนพืชชนิด *Chaetoceros calcitrans* และ *Tetraselmis* sp.
- 2.10 ไชอาร์ทีเมียและอาร์ทีเมียตัวเต็มวัย (*Artemia* sp.)
- 2.11 ปลาข้างเหลือง (*Selaroides leptolepis*)
- 2.12 น้ำยาคำจัดเชื้อราตราทรูปแลน
- 2.13 น้ำยาฆ่าเชื้อโพวิโดน-ไอโอดีน ความเข้มข้น 12 เปอร์เซนต์

3. อุปกรณ์ในการบันทึกภาพและเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ

- 3.1 กล้องจุลทรรศน์กำลังขยายสูง
- 3.2 เครื่องมือวัดความยาวแบบเวอร์เนีย คาลิเปอร์
- 3.3 เครื่องชั่งน้ำหนักแบบดิจิตอล 2 ตำแหน่ง
- 3.4 กล้องถ่ายภาพนิ่งและฟิล์ม
- 3.5 กล้องถ่ายภาพดิจิตอล

วิธีการ

1. การวางแผนการวิจัย

การวางแผนการวิจัยแบบสุ่มตลอด (Completely Randomized Design) (อนันต์ชัย, 2542; พิสมัย, 2545) โดยแบ่งชุดการทดลองออกเป็น 10 ชุดการทดลอง ๆ ละ 5 ซ้ำ ซึ่งแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาในการอนุบาลช่วงแรกโดยเน้นที่ลูกหอยหวาน ระยะลงพื้น (crawling juvenile) ขนาดเฉลี่ยประมาณ 1 มิลลิเมตร เนื่องจากหอยหวานในธรรมชาติอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นทรายหรือทรายนโคลน (ชานินทร์, 2539; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545; Abbott and Dance, 1989; Chaitanawisuti and Kritsanapuntu, 1998; Chaitanawisuti *et al.*, 2004) ดังนั้นจึงคาดว่าถ้าทำการอนุบาลโดยการจัดสิ่งแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับธรรมชาติอาจทำให้เพิ่มอัตราการรอดให้สูงขึ้นจึงได้อนุบาลโดยการเปรียบเทียบการไม่ใส่และใส่ทรายที่พื้นถึงอนุบาลในแต่ละช่วงของการอนุบาล โดยแบ่งการทดลอง (treatments) เป็น 5 ชุดการทดลอง ๆ ละ 5 ซ้ำ (replicates) คือ

ชุดการทดลองที่ 1 (T1) อนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) เป็นเวลา 75 วัน โดยไม่ใส่ทรายละเอียดตลอดการทดลอง (ชุดควบคุม)

ชุดการทดลองที่ 2 (T2) อนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) โดยใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น (crawling juvenile) 5 วัน แล้วเลี้ยงต่อไปจนครบ 75 วัน

- ชุดการทดลองที่ 3 (T3) อนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) โดยใส่ทรายละเอียดในวันแรกที่ ลูกหอยเริ่มลงพื้น (crawling juvenile) แล้วเลี้ยงต่อไปจนครบ 75 วัน
- ชุดการทดลองที่ 4 (T4) อนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะลงพื้น (crawling juvenile) ทั้งหมด จึงใส่ทรายละเอียดแล้วเลี้ยงต่อไปจนครบ 75 วัน
- ชุดการทดลองที่ 5 (T5) อนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะลงพื้น (crawling juvenile) ทั้งหมดแล้วจึงรวบรวมระยะลงพื้น ไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียด (ย้ายถังใหม่) แล้วเลี้ยงต่อไปจนครบ 75 วัน

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาลูกหอยในระยะลงพื้น (crawling juvenile) ที่คืบคลานขึ้นมาแห้งตายบนขอบบ่ออนุบาล เนื่องจากลูกหอยในระยะนี้มีพฤติกรรมคล้ายกับตัวเต็มวัย ซึ่งถ้ากินอาหารอิ่มแล้วจะไต่ขึ้นผนังขอบบ่อแต่ลูกหอยระยะลงพื้นขนาดต่ำกว่า 5 มิลลิเมตร ซึ่งมีน้ำหนักเบาจึงไม่สามารถทิ้งน้ำหนักตัวให้ตกลงมาในน้ำได้เหมือนตัวเต็มวัยจึงทำให้ตัวลูกหอยแห้งตายติดกับขอบบ่อ ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นการค้นคว้าหาวัสดุที่ติดขอบบ่ออนุบาลเพื่อจะลดการสูญเสียของลูกหอยระยะเริ่มลงพื้นถึงระยะที่มีขนาด 5-10 มิลลิเมตร โดยการเลือกผลการทดลองที่ดีที่สุดของขั้นตอนที่ 1 มาใช้เพื่อเปรียบเทียบหาวัสดุที่ใช้ป้องกันการไต่ขึ้นมาแห้งบนขอบบ่อซึ่งให้อัตรารอดตายสูงสุด โดยแบ่งการทดลองออกเป็น 5 ชุดการทดลอง ๆ ละ 5 ซ้ำ คือ

- ชุดการทดลองที่ 6 (T6) อนุบาลในถังที่ไม่ติดวัสดุที่ขอบถัง (ชุดควบคุม)
- ชุดการทดลองที่ 7 (T7) อนุบาลในถังที่ใช้แผ่นฟิวเจอร์บอร์ดติดรอบขอบถังด้านใน
- ชุดการทดลองที่ 8 (T8) อนุบาลในถังที่ใช้แผ่นพลาสติกใสติดรอบขอบถังด้านใน
- ชุดการทดลองที่ 9 (T9) อนุบาลในถังที่ใช้วนมุ้งฟ้าติดรอบขอบถังด้านใน
- ชุดการทดลองที่ 10 (T10) อนุบาลในถังที่ใช้โฟมอย่างเหนียวติดรอบขอบถังด้านใน

2. วิธีดำเนินการทดลอง

2.1 การเตรียมพ่อแม่พันธุ์หอยหวาน

การเตรียมพ่อแม่พันธุ์หอยหวานโดยการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ที่รวบรวมได้จากธรรมชาติ บริเวณชายฝั่งจังหวัดระยองที่มีขนาดความยาว 5-6 เซนติเมตร น้ำหนักเฉลี่ย 35-40 กรัม นำมาทำความสะอาดเปลือกโดยใช้สอทไบรท์ขัดถูเพื่อให้สิ่งมีชีวิตพวกเกาะติดเช่น ชูโอแทมเนียม หลุดออกไป หลังจากนั้นจึงปล่อยลงเลี้ยงในบ่อซีเมนต์กลมขนาด 7 ตารางเมตร ซึ่งมีทรายหยาบรองพื้นบ่อหนาประมาณ 5 เซนติเมตร และใส่น้ำในบ่อสูง 50 เซนติเมตร โดยใช้ระบบน้ำทะเลแบบไหลผ่านตลอดซึ่งมีอัตราการไหลประมาณ 300 ลิตรต่อนาที อัตราการปล่อยพ่อแม่พันธุ์ 150 คู่ต่อบ่อ (อัตราส่วนเพศผู้ : เพศเมีย = 1:1) (นิลนาจ และ ศิริญา, 2545; Thu *et al.*, 1999, 2001)

2.2 การเก็บรวบรวมไข่หอยหวาน

เมื่อแม่พันธุ์หอยหวานวางไข่ติดกับพื้นทรายในตอนกลางคืนแล้วตอนเช้าจึงเก็บรวบรวมไข่ใส่ตะกร้าฟักไข่แล้วนำมาล้างในน้ำทะเลสะอาดที่ผ่านฆ่าเชื้อด้วยคลอรีนแล้ว 3 ครั้ง และครั้งสุดท้ายจะจุ่มล้าง (dipping) ในน้ำทะเลที่ผสมน้ำยาฆ่าเชื้อรา (น้ำยาเทรปแลน) 1 หยดต่อลิตร หลังจากนั้นจึงนำตะกร้าฟักไข่ไปฟักในถังน้ำสี่เหลี่ยมขนาด 20 ลิตร ซึ่งให้ออกซิเจนด้วยหัวทราย 1 หัว เป็นเวลา 4 วัน โดยจะจุ่มล้างในน้ำทะเลที่ผสมน้ำยาฆ่าเชื้อรา 1 หยดต่อลิตร ก่อนการเปลี่ยนถ่ายน้ำในถังฟักไข่จำนวน 100 เปอร์เซ็นต์ เป็นประจำทุกวัน

2.3 การเตรียมลูกหอยระยะวัยอ่อน (veliger larvae)

การเตรียมลูกหอยระยะวัยอ่อน (veliger larvae) โดยย้ายตะกร้าฟักไข่หอยหวานอายุ 5 วัน จากถังฟักไข่ไปใส่ในบ่ออนุบาลซึ่งเป็นบ่อซีเมนต์กลมขนาด 2 ตัน (ใส่น้ำ 1.5 ตัน) เมื่อลูกหอยระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ฟักออกมาจากฟักไข่แล้วจึงย้ายตะกร้าฟักไข่ออกไป หลังจากนั้นจะอนุบาลระยะวัยอ่อนตั้งแต่ออกจากฟักไข่จนถึงวันที่ 5 และในวันที่ 6 จึงแบ่งลูกหอยหวานจากบ่อซีเมนต์กลมขนาด 2 ตัน มาใส่ในถังอนุบาลขนาด 50 ลิตร เป็นจำนวน 8,000 ตัวต่อถัง (เติมน้ำ 40 ลิตร, ความหนาแน่น 200 ตัวต่อลิตร) (นิพนธ์ และ จริญญา, 2543)

2.4 การเตรียมน้ำที่ใช้ตลอดการทดลอง

น้ำที่ใช้ตลอดการทดลองเตรียมโดยนำน้ำทะเลความเค็ม 33-35 ส่วนในพันส่วน (ppt) ที่กรองผ่านถึงกรองทรายขนาด 1 ดัน แล้วนำมากรองผ่านถุงกรองขนาด 1 ไมครอน อีกครั้งก่อนใส่ในบ่อขนาด 2 ดัน แล้วฆ่าเชื้อด้วยคลอรีน 20 กรัมต่อดัน (ppm) ปล่อยให้ทิ้งไว้พร้อมให้อากาศ 5-7 วัน เพื่อให้คลอรีนสลายตัวหมด หลังจากนั้นคูดน้ำมาใส่ในถังทดลองที่เตรียมจำนวน 40 ลิตรต่อถัง และน้ำที่เหลือคูดมาเก็บไว้ในถังไฟเบอร์กลาสขนาด 500 ลิตร เพื่อใช้สำหรับเปลี่ยนถ่ายระหว่างการทดลอง เมื่อน้ำสำรองใกล้หมดก็เตรียมน้ำฆ่าเชื้อใหม่ตามวิธีการเช่นเดิม

2.5 การเตรียมถังทดลอง

ถังทดลองขั้นตอนที่ 1 ซึ่งเตรียมโดยใช้ถังไฟเบอร์กลาสกลมขนาด 50 ลิตร ซึ่งมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.45 เมตร (พื้นถังมีพื้นที่ 0.16 ตารางเมตร) ซึ่งติดขอบถังด้วยฉนวนมุ้งฟ้า เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของลูกหอยระยะลงพื้น โดยตัดฉนวนมุ้งฟ้าให้เป็นแผ่นที่มีความกว้าง 7 เซนติเมตร แล้วใช้ซิลิโคนทาขอบถังด้านในกว้าง 2 เซนติเมตร หลังจากนั้นจึงใช้วัสดุชนิดต่าง ๆ ที่ตัดเตรียมไว้มาติดทับซิลิโคนที่ทาไว้รอบขอบถังเพื่อยึดให้วัสดุดังกล่าวติดอยู่กับขอบถัง เมื่อซิลิโคนแห้งจึงปรับวัสดุชนิดต่าง ๆ ที่ติดรอบขอบถังด้านในให้ยื่นเข้าหาจุดศูนย์กลางถังและอยู่ในแนวตั้งฉากกับพื้นถัง ซึ่งวัสดุแต่ละชนิดมีความกว้างที่ยื่นเข้าหาจุดศูนย์กลางถังเท่ากับ 5 เซนติเมตร และวัสดุที่ติดขอบถังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าขอบถัง 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 13)

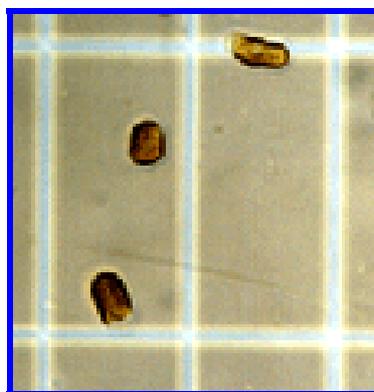

ภาพที่ 13 ถังทดลองขนาด 50 ลิตร ที่ติดขอบถังด้วยฉนวนมุ้งฟ้า (T1-T6)

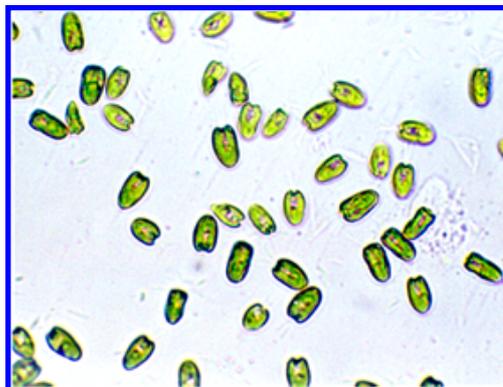
ถึงทดลองขั้นตอนที่ 2 ซึ่งเตรียมโดยใช้ถังไฟเบอร์กลาสกลมขนาด 50 ลิตร ที่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.45 เมตร (พื้นถังมีพื้นที่ 0.16 ตารางเมตร) แล้วนำมาติดขอบถังด้วยวัสดุชนิดต่าง ๆ เพื่อป้องกันการคลานหนีของลูกหอยระยะลงพื้นถึงระยะวัยรุ่น โดยตัดแผ่นฟิวเจอร์บอร์ด แผ่นพลาสติกใส อวนมุ้งฟ้า และโฟมอย่างเหนียว ให้เป็นแผ่นที่มีความกว้าง 7 เซนติเมตร แล้วใช้ซิลิโคนทาขอบขอบถังด้านในกว้าง 2 เซนติเมตร หลังจากนั้นจึงใช้วัสดุชนิดต่าง ๆ ที่ตัดเตรียมไว้มาติดทับซิลิโคนที่ทาไว้รอบขอบถังเพื่อยึดให้วัสดุดังกล่าวติดอยู่กับขอบถัง เมื่อซิลิโคนแห้งจึงปรับวัสดุชนิดต่าง ๆ ที่ติดรอบขอบถังด้านในให้ยื่นเข้าหาจุดศูนย์กลางถึงและอยู่ในแนวตั้งฉากกับพื้นถัง ซึ่งวัสดุแต่ละชนิดมีความกว้างที่ยื่นเข้าหาจุดศูนย์กลางถึงเท่ากับ 5 เซนติเมตร และวัสดุที่ติดขอบถังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าขอบถัง 5 เซนติเมตร โดยเตรียมถังทดลองของวัสดุแต่ละชนิดเป็นจำนวน 5 ถัง (ภาพผนวกที่ ข15a - ข18a) และเตรียมถังที่ไม่ติดวัสดุที่ขอบถัง (ชุดควบคุม) จำนวน 5 ถัง (ภาพผนวกที่ ข14a)

2.6 การให้อาหารลูกหอยระยะต่าง ๆ

ระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ที่อนุบาลในบ่อซีเมนต์ขนาด 2 ตัน ตั้งแต่ออกจากฟักไข่จนถึงวันที่ 5 ให้อาหารเป็นแพลงก์ตอนพืชชนิด *Chaetoceros calcitrans* (ภาพที่ 14) ที่ระดับความหนาแน่น 20,000 เซลล์ต่อมิลลิลิตร จำนวน 2 ครั้งต่อวัน ในเวลา 9.00 นาฬิกา และ 16.00 นาฬิกา เมื่อย้ายลูกหอยลงถังทดลองขนาด 50 ลิตร แล้วให้แพลงก์ตอนพืช 2 ชนิด คือ *Chaetoceros calcitrans* และ *Tetraselmis* sp. (ภาพที่ 15) ที่ระดับความหนาแน่น 20,000 เซลล์ต่อมิลลิลิตร ในอัตราส่วน 1:1 จำนวน 2 ครั้งต่อวัน ในเวลา 9.00 และ 16.00 นาฬิกา (ปริญญา และ สมพิศ, 2549)

ภาพที่ 14 แพลงก์ตอนพืชชนิด *Chaetoceros calcitrans* ที่ใช้เป็นอาหารลูกหอยระยะวัยอ่อน (veliger larvae)

ภาพที่ 15 แพลงก์ตอนพืชชนิด *Tetraselmis* sp. ที่ใช้เป็นอาหารลูกหอยวัยอ่อน (veliger larvae)

ระยะลงพื้น (crawling juvenile) ถึงระยะวัยรุ่น (early juveniles) ให้อาหารเป็นอาร์ทีเมีย แรกฟักแช่แข็ง (frozen Artemia) (ภาพที่ 16) จำนวน 2 มื้อต่อวัน ในเวลา 9.00 และ 16.00 นาฬิกา เป็นเวลา 2 สัปดาห์และให้อาร์ทีเมียตัวเต็มวัยที่แช่แข็ง (frozen Artemia) (ภาพที่ 17) จำนวน 2 มื้อต่อวัน วัน ในเวลา 9.00 และ 16.00 นาฬิกา เป็นเวลา 2 สัปดาห์ หลังจากอายุ 1 เดือน ถึง อายุ 2 เดือน ให้อาหารเป็นเนื้อปลาข้างเหลืองสด (*Selaroides leptolepis*) (ภาพผนวกที่ ข6) ซึ่งหั่นเป็นชิ้นๆ จำนวน 1 มื้อต่อวัน ในเวลา 9.00 นาฬิกา โดยให้กินจนอิ่มแล้วเก็บเศษชิ้นปลาที่เหลือออก (ภาพผนวกที่ ข11 และ ภาพผนวกที่ ข12)

ภาพที่ 16 อาร์ทีเมียแรกฟัก (*Artemia* sp.) ที่แช่แข็งก่อนใช้เป็นอาหารของลูกหอย ระยะลงพื้น (crawling juvenile) เป็นเวลา 2 สัปดาห์

ที่มา: <http://www.ens.ufsc.br/labs/toxicologia.ambiental/labtox3.html>, November 24, 2006

ภาพที่ 17 อาร์ทีเมียตัวเต็มวัย (*Artemia* sp.) ที่แช่แข็งก่อนใช้เป็นอาหารของลูกหอยระยะลงพื้น (crawling juvenile) อายุตั้งแต่ 2 สัปดาห์ถึง 4 สัปดาห์ (ลูกหอยระยะลงพื้นอายุ 30 วัน)

ที่มา: <http://www.captain.at/artemia/>, November 24, 2006

ภาพที่ 18 ปลาข้างเหลืองสด (*Selaroides leptolepis*) ที่ใช้เป็นอาหารของลูกหอยวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 30-60 วัน

2.7 การจัดการคุณภาพน้ำ

การจัดการคุณภาพน้ำโดยเก็บน้ำทุกถังทดลองและนำมาเชื้อในถัง 500 ลิตร (น้ำที่ใช้เดิมลงถังทดลองหลังจากถ่ายน้ำออก) ในช่วงเช้าก่อนการเปลี่ยนถ่ายในเวลา 8.00 นาฬิกา เพื่อนำไปวิเคราะห์คุณภาพน้ำทุกสัปดาห์โดยวัดคุณภาพน้ำต่าง ๆ ด้วยเครื่องมือดังต่อไปนี้ (คณิต และคณะ, 2537)

วัดความเค็มด้วยเครื่องมือ Reflectosalino meter ยี่ห้อ ATAGO รุ่น S-10E

วัดอุณหภูมิด้วยเทอร์โมมิเตอร์แบบปรอท

วัดความเป็นกรดเป็นด่างด้วย pH meter ยี่ห้อ Denver Strument รุ่น Model 50

วัดค่าออกซิเจนที่ละลายในน้ำด้วย DO meter ยี่ห้อ YSI รุ่น 550 DO

วัดค่าความเป็นด่างของน้ำ (alkalinity) โดยวิธีไตเตรชัน ด้วยเครื่องจ่ายสารอัตโนมัติยี่ห้อ BRAND (APHA, 1989)

เครื่องมือวัดค่าแอมโมเนียและไนไตรท์ ด้วยเครื่อง UV-VISIBLE SPECTROPHOTOMETER ยี่ห้อ SHIMADZU รุ่น UV-1601 (Grasshoff, 1976)

ในช่วงระยะวัยอ่อน (veliger larvae) เปลี่ยนถ่ายน้ำ 30-50 เปอร์เซ็นต์ เป็นประจำทุกวัน ก่อนให้อาหารมื้อแรก

ในช่วงระยะลงพื้น (crawling juvenile) และระยะวัยรุ่น (early juvenile) เปลี่ยนถ่ายน้ำ 80-100 เปอร์เซ็นต์ เป็นประจำทุกวันหลังจากให้อาหารมื้อสุดท้าย

2.8 การเตรียมทรายที่ใช้ในการทดลองและวิธีการใส่ทรายระหว่างการอนุบาล

การเตรียมทรายละเอียดโดยใช้ทรายทะเลที่กรองผ่านผ้ากรองขนาด 350 ไมครอน แล้วนำไปแช่น้ำยามาเชื้อโพรโตซัว-ไอโอดีน 50 มิลลิกรัมต่อตัน (ppm) ทิ้งไว้ 1 คืน จึงนำมาล้างด้วยน้ำจืดสะอาดอีก 3 ครั้ง หลังจากนั้นนำทรายไปตากแดดให้แห้งแล้วเก็บใส่ถุงพลาสติกเตรียมไว้ใช้ตลอดการทดลอง (ภาพผนวกที่ ข8)

วิธีการใส่ทรายขั้นตอนที่ 1 โดยครั้งแรกโรยทรายให้ทั่วพื้นถึงทดลองให้มีความหนา 1-2 มิลลิเมตร หลังจากนั้นเมื่อลูกหอยระยะลงพื้นมีอายุ 30 วัน จึงใส่ทรายละเอียดเพิ่มขึ้นให้มีความหนาประมาณ 1 เซนติเมตร และการใส่ทรายละเอียดระหว่างการอนุบาลจะใส่ตามชุดการทดลองซึ่งแบ่งเป็น 5 ชุดการทดลอง ๆ ละ 5 ซ้ำ ได้แก่

ชุดการทดลองที่ 1 (T1) ไม่ใส่ทรายตลอดการอนุบาล (ชุดควบคุม)

ชุดการทดลองที่ 2 (T2) ใส่ทรายก่อนที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น (crawling juvenile) 5 วัน

- ชุดการทดลองที่ 3 (T3) ใส่ทรายในวันแรกที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น (crawling juvenile)
- ชุดการทดลอง 4 (T4) ใส่ทรายหลังจากที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น (crawling juvenile) ทั้งหมด
- ชุดการทดลอง 5 (T5) ย้ายลูกหอยที่เปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น (crawling juvenile) ทั้งหมด ไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียด

วิธีการใส่ทรายขั้นตอนที่ 2 การใส่ทรายละเอียดระหว่างการอนุบาลเลือกวิธีใส่ทรายก่อนที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น (crawling juvenile) 5 วัน [ตามชุดการทดลองที่ 2(T2)] เนื่องจาก การทดลองขั้นตอนที่ 1 นั้น วิธีการใส่ทรายละเอียดก่อนที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น 5 วัน (T2) หรือการใส่ทรายหลังจากที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมด (T4) หรือเมื่อลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมดแล้วจึงย้ายไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียด (T5) ให้อัตราการตายสูง เช่นเดียวกันซึ่งมีค่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P>0.05$) ดังนั้นจึงเลือกใช้วิธีการใส่ทรายก่อนที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น 5 วัน (T2) มาใช้ในขั้นตอนที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบหาวัสดุที่คิดชอบถึงชนิดที่ให้อัตราการตายสูงสุดต่อไปเพราะวิธีการใส่ทรายก่อนที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น 5 วัน นั้น ให้อัตราการตายสูง สามารถจัดการอนุบาลได้ง่าย สะดวกในการทำงาน จัดชูโอแถมเนียมและสามารถลดความเครียดของลูกหอยได้ ดังนั้นทุกชุดการทดลองของขั้นตอนที่ 2 (T6-T10) จึงใส่ทรายละเอียดก่อนที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น 5 วัน โดยโรยทรายให้ทั่วพื้นถึงทดลองให้มีความหนา 1-2 มิลลิเมตร หลังจากนั้นเมื่อลูกหอยระยะลงพื้นมีอายุ 30 วัน จึงใส่ทรายละเอียดเพิ่มขึ้นให้มีความหนาประมาณ 1 เซนติเมตร เช่นเดียวกับการทดลองขั้นตอนที่ 1

3. สถานที่และระยะเวลาในการทดลอง

ดำเนินการทดลอง ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งระยอง ต. ตะพง อ. เมือง จ. ระยอง เป็นระยะเวลา 6 เดือน ระหว่างเดือนสิงหาคม - ตุลาคม 2548 และเดือนเมษายน - มิถุนายน 2549

4. การบันทึกข้อมูล

การเก็บบันทึกข้อมูลตลอดการทดลองโดยจะสุ่มระยะวัยอ่อน (veliger larvae) และระยะลงพื้น (crawling juvenile หรือ settled juvenile) ไปวัดความยาวได้กล้องจุลทรรศน์ 10 ตัวต่อถัง เมื่อ

เป็นลูกหอยระยะลงพื้นอายุ 30 วัน (early juvenile) จึงสุ่มลูกหอยจำนวน 10 เเปอร์เซ็นต์ต่อถัง เพื่อนำมาชั่งน้ำหนักและวัดความกว้าง-ความยาวเปลือก เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองนับจำนวนลูกหอยระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน (early juvenile) ทั้งหมดเพื่อหาอัตราการรอดตายและสุ่มลูกหอยมาจำนวน 10 เเปอร์เซ็นต์ต่อถังเพื่อนำมาชั่งน้ำหนักและวัดความกว้าง-ความยาวเปลือก (ภาพผนวกที่ ข19-22)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อทดสอบความแปรปรวน (Analysis of variance) แบบ one way ANOVA และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของชุดการทดลองที่แตกต่างกันโดยใช้วิธี Duncan's New Multiple Range Test (DMRT) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เเปอร์เซ็นต์ ($P < 0.05$) (สมสุดา, 2547; อภิญา, 2547)

ผลและวิจารณ์

ผล

1. ผลการทดลองของขั้นตอนที่ 1 การอนุบาลลูกหอยหวาน (*Babylonia areolata* Link, 1807) จากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นอายุ 60 วันโดยการไม่ใส่และใส่ทรายละเอียดในแต่ละช่วงของการอนุบาลได้ผลการทดลองโดยมีอัตราการรอดตาย อัตราการเจริญเติบโตและคุณภาพน้ำระหว่างการอนุบาลดังต่อไปนี้

1.1 อัตราการรอดตายของลูกหอยระยะวัยวัยรุ่นอายุ 60 วัน

การอนุบาลลูกหอยจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน ของทุกชุดการทดลอง ได้แก่ ชุดการทดลอง 1 (T1) : ไม่ใส่ทราย (ชุดควบคุม) ชุดการทดลอง 2 (T2) : ใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วัน ชุดการทดลอง 3 (T3) : ใส่ทรายละเอียดของวันแรกที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น ชุดการทดลอง 4 (T4) : ใส่ทรายละเอียดหลังจากที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมด (ถังเดิม) และชุดการทดลอง 5 (T5) : ย้ายลูกหอยระยะลงพื้นทั้งหมดไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียด เมื่อสิ้นสุดการทดลองได้อัตราการรอดตายเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 16.38 ± 1.05 , 20.99 ± 1.45 , 17.97 ± 0.36 , 20.63 ± 1.35 และ 21.13 ± 1.14 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ เมื่อนำผลการทดลองไปวิเคราะห์ทางสถิติพบว่าอัตราการรอดตายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) คือการอนุบาลที่ไม่มีการใส่ทรายละเอียดระหว่างการอนุบาล (T1) หรือชุดควบคุมนั้นมีอัตราการรอดตายต่ำกว่าการอนุบาลที่มีการใส่ทรายละเอียด (T2, T3, T4 และ T5) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) แต่การอนุบาลที่ใส่ทรายละเอียดของวันแรกที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น (T3) นั้นมีอัตราการรอดตายต่ำกว่าการใส่ทรายในช่วงเวลาอื่น ๆ (T2, T4 และ T5) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ส่วนการใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วัน (T2) หรือการใส่ทรายละเอียดหลังจากที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมดในถังเดิม (T4) หรือการย้ายลูกหอยระยะลงพื้นทั้งหมดไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียด (T5) จะให้อัตราการรอดตายแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) (ตารางที่ 2, ตารางผนวกที่ ก1 และ ภาพผนวกที่ ค1) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าวิธีการอนุบาลที่ไม่ใส่ทรายให้อัตราการรอดตายต่ำกว่าการอนุบาลที่ใส่ทรายละเอียดระหว่างการอนุบาลและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างการใส่ทรายระหว่างการอนุบาลวิธีต่าง ๆ นั้นพบว่าการอนุบาลที่ใส่ทรายก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วัน นั้นเป็นวิธีที่ให้อัตราการรอดตายสูง สามารถจัดการระหว่างการอนุบาลได้ง่าย สามารถกำจัดซูโอแทมเนียมให้หลุดออกไปจากเปลือกได้และมี

ผลกระทบต่อความเครียดน้อยที่สุดจึงควรเลือกนำมาใช้ในการอนุบาลมากที่สุด ดังนั้นจึงเลือกการอนุบาลที่ใส่ทรายก่อนที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น 5 วัน ไปใช้ในการทดลองที่ 2 เพื่อหาวัสดุที่ติดรอบขอบถังด้านในเพื่อป้องกันไม่ให้ลูกหอยคืบคลานขึ้นมาแห้งตายบนขอบถังต่อไป

1.2 อัตราการเจริญเติบโตของลูกหอยหวาน

การอนุบาลลูกหอยโดยการไม่ใส่ทรายและใส่ทรายทุกชุดการทดลอง ได้แก่ ชุดการทดลองที่ 1 (T1) : ไม่ใส่ทราย (ชุดควบคุม) , ชุดการทดลองที่ 2 (T2) : ใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วัน ชุดการทดลองที่ 3 (T3) : ใส่ทรายละเอียดของวันแรกที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น ชุดการทดลองที่ 4 (T4) : ใส่ทรายละเอียดหลังจากที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมดและชุดการทดลองที่ 5 (T5) : ย้ายลูกหอยระยะลงพื้นทั้งหมดไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียด ผลการทดลองพบว่า การอนุบาลจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะลงพื้น (crawling stage หรือ settled juvenile) ใช้เวลาประมาณ 15 วัน ซึ่งได้ลูกหอยระยะลงพื้นมีความยาวเปลือกเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 1.087 ± 0.035 , 1.075 ± 0.057 , 1.071 ± 0.047 , 1.086 ± 0.067 และ 1.074 ± 0.072 มิลลิเมตร ตามลำดับ (ภาพผนวกที่ ข9 และ ภาพผนวกที่ ข10) และการอนุบาลจากระยะลงพื้นถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน (ภาพผนวกที่ ข13) ต้องใช้เวลาอีก 60 วัน และได้อัตราการเจริญเติบโตของความยาวเปลือกเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 8.81 ± 0.37 , 8.12 ± 0.40 , 8.25 ± 0.36 , 8.62 ± 0.38 และ 8.45 ± 0.67 มิลลิเมตร ตามลำดับ ความกว้างเปลือกเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 4.85 ± 0.34 , 4.24 ± 0.21 , 4.44 ± 0.24 , 4.83 ± 0.42 และ 4.61 ± 0.58 มิลลิเมตร ตามลำดับ น้ำหนักรวมทั้งเปลือกเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 0.24 ± 0.04 , 0.19 ± 0.02 , 0.20 ± 0.01 , 0.21 ± 0.01 และ 0.19 ± 0.02 กรัม ตามลำดับ และอัตราการเจริญเติบโตด้านความยาวเปลือกเฉลี่ยต่อวัน $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 0.129 ± 0.005 , 0.117 ± 0.006 , 0.121 ± 0.007 , 0.126 ± 0.006 และ 0.123 ± 0.011 มิลลิเมตรต่อวัน ตามลำดับ เมื่อนำผลการทดลองไปวิเคราะห์ทางสถิติพบว่าอัตราการเจริญเติบโตของน้ำหนักเฉลี่ย ความกว้างเปลือกเฉลี่ย ความยาวเปลือกเฉลี่ยและอัตราการเจริญเติบโตด้านความยาวเปลือกเฉลี่ยต่อวันของทุกชุดการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) (ตารางที่ 2, ตารางผนวกที่ ก4-ก5 และ ภาพผนวกที่ ก4-ก5)

1.3 คุณภาพน้ำเกลือตลอดการทดลอง

เมื่อเปรียบเทียบคุณภาพน้ำตลอดการทดลองพบว่าน้ำที่เดิมมีความเค็มเฉลี่ย 34 ส่วนในพันส่วน (ppt) , ค่าความเป็นกรด-ด่างเฉลี่ย 8.21 ค่าความเป็นด่างเฉลี่ย 117.29 มิลลิกรัมต่อลิตร (mg/l as CaCO_3) ค่าออกซิเจนที่ละลายน้ำเฉลี่ย 5.22 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าแอมโมเนียรวมเฉลี่ย 0.0338 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าไนไตรท์-ไนโตรเจนเฉลี่ย 0.0290 มิลลิกรัมต่อลิตร และค่าอุณหภูมิเฉลี่ย 28.2 องศาเซลเซียส ($^{\circ}\text{C}$) ส่วนคุณภาพน้ำในแต่ละชุดการทดลอง (T1-T5) มีความเค็มเฉลี่ย 32.8-33.0 ส่วนในพันส่วน ความเป็นกรด-ด่างเฉลี่ย 8.01-8.04 ความเป็นด่างเฉลี่ย 93.3-96.0 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าออกซิเจนที่ละลายน้ำเฉลี่ยเท่ากับ 5.1 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าแอมโมเนียรวมเฉลี่ย 0.63-0.78 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าไนไตรท์-ไนโตรเจนมีค่าเฉลี่ย 0.40-0.49 มิลลิกรัมต่อลิตร และค่าอุณหภูมิเฉลี่ย 28.1-28.2 องศาเซลเซียส (ตารางที่ 3) ซึ่งค่าความเค็ม ค่าความเป็นกรด-ด่าง ค่าความเป็นด่าง ค่าออกซิเจนที่ละลายน้ำและค่าอุณหภูมิมีค่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P>0.05$) ส่วนค่าแอมโมเนียรวมและไนไตรท์-ไนโตรเจนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$)

ตารางที่ 2 อัตรารอดตายและอัตราการเจริญเติบโตของการอนุบาลหอยหวาน (*Babylonia areolata* Link, 1807) จากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน โดยการไม่ใส่และใส่ทรายละเอียดในแต่ละช่วงของการอนุบาล

รายการ	ชุดการทดลอง				
	T1 ไม่ใส่ทราย (ชุดควบคุม)	T2 ใส่ทราย 5 วันก่อน ถึงระยะลงพื้น	T3 ใส่ทรายในวันแรก ที่พบระยะลงพื้น	T4 ใส่ทรายหลังจากที่เป็น ระยะลงพื้นทั้งหมด	T5 ย้ายระยะลงพื้นทั้งหมด ไปถังใหม่ที่มีทราย
ความยาวเปลือกของระยะวัยอ่อน (มิลลิเมตร)	0.484 ± 0.007 ^{a*}	0.483 ± 0.005 ^a	0.482 ± 0.006 ^a	0.482 ± 0.006 ^a	0.482 ± 0.009 ^a
ความยาวเปลือกของระยะลงพื้น (มิลลิเมตร)	1.087 ± 0.035 ^a	1.075 ± 0.057 ^a	1.071 ± 0.047 ^a	1.086 ± 0.067 ^a	1.074 ± 0.072 ^a
ความยาวเปลือกของระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน (มิลลิเมตร)	8.81 ± 0.37 ^a	8.12 ± 0.40 ^a	8.25 ± 0.36 ^a	8.62 ± 0.38 ^a	8.45 ± 0.67 ^a
ความกว้างเปลือกของระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน (มิลลิเมตร)	4.85 ± 0.34 ^b	4.24 ± 0.21 ^a	4.44 ± 0.24 ^a	4.83 ± 0.42 ^b	4.61 ± 0.58 ^a
น้ำหนักรวมเปลือกของระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน (กรัม)	0.24 ± 0.04 ^b	0.19 ± 0.02 ^a	0.20 ± 0.01 ^a	0.21 ± 0.01 ^a	0.19 ± 0.02 ^a
อัตราการเติบโตโดยความยาวเปลือก (มิลลิเมตร/วัน)	0.129 ± 0.005 ^a	0.117 ± 0.006 ^a	0.121 ± 0.007 ^a	0.126 ± 0.006 ^a	0.123 ± 0.011 ^a
อัตรารอดจากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน (%)	16.38 ± 1.05 ^a	20.99 ± 1.45 ^c	17.97 ± 0.36 ^b	20.63 ± 1.35 ^c	21.13 ± 1.14 ^c

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

*ตัวอักษรยกกำลัง (a,b,c) ที่ต่างกันของแถวตามแนวนอน แสดงว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.05)

ตารางที่ 3 คุณภาพน้ำเจือยของการอนุบาลหอยหวาน (*Babylonia areolata* Link, 1807) จากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน โดยการไม่ใส่และใส่ทรายละเอียดในแต่ละช่วงของการอนุบาล

รายการ	น้ำที่เติม (เฉลี่ย)	ชุดการทดลอง				
		T1 ไม่ใส่ทราย (ชุดควบคุม)	T2 ใส่ทราย 5 วันก่อน ถึงระยะลงพื้น	T3 ใส่ทรายในวันแรก ที่พบระยะลงพื้น	T4 ใส่ทรายหลังจากที่เป็น ระยะลงพื้นทั้งหมด	T5 ย้ายระยะลงพื้นทั้งหมด ไปถังใหม่ที่มีทราย
ความเค็ม (ppt)	34.00	33.00 ± 0.00 ^{a*}	32.80 ± 0.45 ^a	33.00 ± 0.00 ^a	33.00 ± 0.00 ^a	32.80 ± 0.45 ^a
ความเป็นกรด-ด่าง	8.21	8.04 ± 0.02 ^a	8.02 ± 0.03 ^a	8.03 ± 0.02 ^a	8.01 ± 0.02 ^a	8.02 ± 0.05 ^a
ความเป็นด่าง (mg/l as CaCO ₃)	117.29	95.98 ± 5.25 ^a	95.74 ± 3.17 ^a	97.40 ± 2.70 ^a	96.24 ± 5.86 ^a	93.32 ± 2.87 ^a
ออกซิเจนที่ละลายน้ำ (mg/l)	5.21	5.13 ± 0.03 ^a	5.13 ± 0.03 ^a	5.15 ± 0.03 ^a	5.14 ± 0.03 ^a	5.17 ± 0.06 ^a
แอมโมเนียรวม (mg/l)	0.0338	0.7828 ± 0.0469 ^b	0.7383 ± 0.1256 ^{ab}	0.7275 ± 0.0422 ^{ab}	0.7657 ± 0.1424 ^{ab}	0.6291 ± 0.0878 ^a
ไนโตรท์-ไนโตรเจน (mg/l)	0.0290	0.4280 ± 0.0322 ^a	0.4043 ± 0.0687 ^a	0.4249 ± 0.0253 ^a	0.4235 ± 0.0465 ^a	0.4868 ± 0.0327 ^b
อุณหภูมิ (°C)	28.17	28.14 ± 0.12 ^a	28.16 ± 0.13 ^a	28.17 ± 0.13 ^a	28.17 ± 0.15 ^a	28.22 ± 0.12 ^a

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

*ตัวอักษรยกกำลัง (a,b,c) ที่แตกต่างกันของแถวตามแนวนอนแสดงว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.05)

2. ผลการทดลองขั้นตอนที่ 2 การอนุบาลลูกหอยหวาน (*Babylonia areolata* Link, 1807)

จากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นอายุ 60 วันโดยใช้วัสดุชนิดต่าง ๆ ติดขอบถังทดลองเพื่อป้องกันการคลานหนีของลูกหอยได้ผลการทดลองของอัตราการรอดตาย อัตราการเจริญเติบโตและคุณภาพน้ำระหว่างการทดลองดังต่อไปนี้

2.1 อัตราการรอดตายของลูกหอยระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน

การอนุบาลลูกหอยจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน ของทุกชุดการทดลอง ได้แก่ ชุดการทดลอง 6 (T6) : ไม่ติดวัสดุ (ชุดควบคุม) ชุดการทดลอง 7 (T7) : พีวีเจอร์บอร์ค ชุดการทดลอง 8 (T8) : พลาสติกใส ชุดการทดลอง 9 (T9) : อวนมุ้งฟ้าและชุดการทดลอง 10 (T10) : โฟม เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าอัตราการรอดตายเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 1.22 ± 0.51 , 13.38 ± 0.61 , 10.14 ± 0.60 , 21.58 ± 2.43 และ 6.45 ± 1.10 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ เมื่อนำผลการทดลองไปวิเคราะห์ทางสถิติพบว่าอัตราการรอดตายมีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) คือการอนุบาลลูกหอยที่ไม่ติดวัสดุที่ขอบถัง (ชุดควบคุม : T6) มีอัตราการรอดตายต่ำกว่าการอนุบาลที่ใช้วัสดุติดขอบถังชนิดต่าง ๆ (T7-T10) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ดังนั้นสรุปได้ว่าการอนุบาลที่ใช้อวนมุ้งฟ้าติดขอบถังทดลอง (T9) เพื่อป้องกันการคลานออกของลูกหอยนั้นได้อัตราการรอดตายเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 21.58 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากอวนมุ้งฟ้าเป็นวัสดุที่พื้นผิวหยาบและโปร่งจึงทำให้ลูกหอยไม่สามารถปีนคลานออกไปเหนือขอบวัสดุที่ติดขอบถังหรือออกถังทดลองได้ ส่วนวัสดุชนิดอื่น ๆ นั้นมีพื้นผิวที่เรียบจึงทำให้ลูกหอยปีนคลานบนวัสดุที่ติดขอบถังได้ดีกว่าและไต่ไปแห้งตายเหนือขอบวัสดุที่ติดขอบถัง (ตารางที่ 4, ตารางผนวกที่ ก6 และ ภาพผนวกที่ ก6)

2.2 อัตราการเจริญเติบโตของลูกหอยหวาน

การอนุบาลโดยใช้วัสดุติดขอบถังชนิดต่าง ๆ ของทุกชุดการทดลอง ได้แก่ ชุดการทดลอง 6 (T6) : ไม่ติดวัสดุ (ชุดควบคุม) ชุดการทดลอง 7 (T7) : พีวีเจอร์บอร์ค ชุดการทดลอง 8 (T8) : พลาสติกใส ชุดการทดลอง 9 (T9) : อวนมุ้งฟ้าและชุดการทดลอง 10 (T10) : โฟม ผลการทดลองพบว่าการอนุบาลจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะลงพื้น (crawling stage) ใช้เวลาประมาณ 15 วัน ได้ลูกหอยระยะลงพื้นมีความยาวเปลือกเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 1.190 ± 0.096 , 1.210 ± 0.129 , 1.180 ± 0.135 , 1.200 ± 0.123 และ 1.220 ± 0.120 มิลลิเมตร ตามลำดับ (ภาพผนวกที่ ข14b-ข18b) และการอนุบาลจากระยะลงพื้นถึงระยะวัยรุ่น

(early juvenile) อายุ 60 วัน (ภาพผนวกที่ ข14c-ข18c) ต้องใช้เวลาอีก 60 วัน ได้อัตราการเจริญเติบโตของความยาวเปลือกเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 12.16 ± 0.93 , 9.43 ± 0.35 , 9.83 ± 0.47 , 8.47 ± 0.40 และ 10.99 ± 0.31 มิลลิเมตร ตามลำดับ ความกว้างเปลือกเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 6.41 ± 0.52 , 5.02 ± 0.26 , 4.99 ± 0.16 , 4.84 ± 0.41 และ 6.01 ± 0.44 มิลลิเมตร ตามลำดับ น้ำหนักรวมทั้งเปลือกเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 0.52 ± 0.11 , 0.28 ± 0.02 , 0.29 ± 0.02 , 0.24 ± 0.03 และ 0.39 ± 0.03 กรัม ตามลำดับ และอัตราการเจริญเติบโตด้านความยาวเปลือกเฉลี่ยต่อวัน $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เท่ากับ 0.156 ± 0.013 , 0.119 ± 0.005 , 0.125 ± 0.006 , 0.107 ± 0.005 และ 0.141 ± 0.005 มิลลิเมตรต่อวัน ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่าอัตราการเจริญเติบโตของน้ำหนักเฉลี่ย ความกว้างเปลือกเฉลี่ย ความยาวเปลือกเฉลี่ยและอัตราการเจริญเติบโตด้านความยาวเปลือกเฉลี่ยต่อวันของทุกชุดการทดลองมีความแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยได้ลูกหอยระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน ที่มีความยาวเปลือกเฉลี่ยตั้งแต่ 0.8 – 1.2 เซนติเมตร (ตารางที่ 4, ตารางผนวกที่ ก7-ก10 และ ภาพผนวกที่ ค7-ค10) ดังนั้นจากผลการศึกษานี้จึงสรุปได้ว่าอัตราการเจริญเติบโตของลูกหอยแปรผกผันกับอัตราการรอดตายอย่างชัดเจนเพราะชุดการทดลองที่ติดขอบถังด้วยอวนมุ้งฟ้าที่ให้อัตราการรอดตายสูงสุดแต่กลับมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำสุด และชุดการทดลองที่ไม่ติดขอบถังด้วยวัสดุชนิดใด ๆ ซึ่งได้อัตราการรอดตายต่ำสุดแต่กลับมีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุด

2.3 คุณภาพน้ำเฉลี่ยตลอดการทดลอง

เมื่อเปรียบเทียบคุณภาพน้ำตลอดการทดลองพบว่าน้ำที่เดิมมีความเค็มเฉลี่ยเท่ากับ 34.33 ส่วนในพันส่วน (ppt) ค่าความเป็นกรด-ด่างเฉลี่ยเท่ากับ 8.04 ค่าความเป็นด่างเฉลี่ยเท่ากับ 120.85 มิลลิกรัมต่อลิตร (mg/l as CaCO_3) ค่าออกซิเจนที่ละลายน้ำเฉลี่ยเท่ากับ 5.75 มิลลิกรัมต่อลิตร (mg/l) ค่าแอมโมเนียรวมเฉลี่ยเท่ากับ 0.06 มิลลิกรัมต่อลิตร (mg/l) ค่าไนโตรเจน-ไนโตรเจนเฉลี่ยเท่ากับ 0.11 มิลลิกรัมต่อลิตร (mg/l) และอุณหภูมิเฉลี่ยเท่ากับ 28.5 องศาเซลเซียส ($^{\circ}\text{C}$) ส่วนคุณภาพน้ำในแต่ละชุดการทดลอง (T6-T10) มีความเค็มเฉลี่ย 34.1-34.2 ส่วนในพันส่วน ความเป็นกรด-ด่างเฉลี่ย 7.80-7.99 ความเป็นด่างเฉลี่ย 102.08-114.57 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าออกซิเจนที่ละลายน้ำเฉลี่ยเท่ากับ 6 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าแอมโมเนียรวมเฉลี่ย 0.34-0.77 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าไนโตรเจน-ไนโตรเจนมีค่าเฉลี่ย 0.17-0.35 มิลลิกรัมต่อลิตร และอุณหภูมิเฉลี่ย 28.4-28.7 องศาเซลเซียส ซึ่งค่าความเค็ม ความเป็นกรด-ด่างเฉลี่ย ความเป็นด่างเฉลี่ย ค่าออกซิเจนที่ละลายน้ำเฉลี่ยและอุณหภูมิเฉลี่ยมีค่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) ส่วนค่าแอมโมเนียรวมเฉลี่ยและไนโตรเจน-

ไนโตรเจนเฉลี่ยมีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ซึ่งหาค่าความแตกต่างที่ไม่คิดวัสดุที่
ขอบถังนั้นมีค่าแอมโมเนียมรวมเฉลี่ยและไนโตรเจน-ไนโตรเจนเฉลี่ยต่ำสุดเพราะมีอัตราอดต่ำสุด
และหาค่าความแตกต่างที่ไม่คิดวัสดุที่ขอบถังด้วยอวนมุ้งไฟนั้นมีค่าแอมโมเนียมรวมเฉลี่ยและ
ไนโตรเจน-ไนโตรเจนเฉลี่ยสูงสุดเพราะให้อัตราอดสูงสุดจึงมีความหนาแน่นของลูกหอยมากกว่า
หาค่าความแตกต่างที่ไม่มีการจับถ่ายของเสียของลูกหอยมากตามไปด้วย (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 4 อัตรารอดตายและอัตราการเจริญเติบโตของการอนุบาลหอยหวาน (*Babylonia areolata* Link, 1807) จากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน โดยใช้วัสดุติดขอบถังชนิดต่าง ๆ

รายการ	ชุดการทดลอง				
	T6 ไม่ติดวัสดุ (ชุดควบคุม)	T7 ฟิวเจอร์บอร์ด	T8 พลาสติกใส	T9 อวนมุ้งฟ้า	T10 โฟม
ความยาวเปลือกของระยะวัยอ่อน (มิลลิเมตร)	0.488 ± 0.009 ^{a*}	0.485 ± 0.009 ^a	0.490 ± 0.007 ^a	0.486 ± 0.006 ^a	0.489 ± 0.005 ^a
ความยาวเปลือกของระยะลงพื้น (มิลลิเมตร)	1.190 ± 0.096 ^a	1.210 ± 0.129 ^a	1.180 ± 0.135 ^a	1.200 ± 0.123 ^a	1.220 ± 0.120 ^a
ความยาวเปลือกของระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน (มิลลิเมตร)	12.164 ± 0.932 ^d	9.432 ± 0.345 ^b	9.834 ± 0.470 ^b	8.474 ± 0.403 ^a	10.986 ± 0.307 ^c
ความกว้างเปลือกของระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน (มิลลิเมตร)	6.41 ± 0.52 ^b	5.02 ± 0.26 ^a	4.99 ± 0.16 ^a	4.84 ± 0.41 ^a	6.01 ± 0.44 ^b
น้ำหนักรวมเปลือกของระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน (กรัม)	0.52 ± 0.11 ^c	0.28 ± 0.02 ^a	0.29 ± 0.02 ^a	0.24 ± 0.03 ^a	0.39 ± 0.03 ^b
อัตราการเติบโตโดยความยาวเปลือก (มิลลิเมตร/วัน)	0.156 ± 0.013 ^d	0.119 ± 0.005 ^b	0.125 ± 0.006 ^b	0.107 ± 0.005 ^a	0.141 ± 0.005 ^c
อัตรารอดจากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน (%)	1.22 ± 0.51 ^a	13.38 ± 0.61 ^d	10.14 ± 0.60 ^c	21.58 ± 2.43 ^c	6.45 ± 1.10 ^b

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

*ตัวอักษรยกกำลัง (a,b,c,d,e) ที่ต่างกันของแถวตามแนวนอน แสดงว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.05)

ตารางที่ 5 คุณภาพน้ำเกลือของการอนุบาลหอยหวาน (*Babylonia areolata* Link, 1807) จากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน โดยใช้วัสดุติดขอบถังชนิดต่าง ๆ

รายการ	น้ำที่เติม (เกลือ)	ชุดการทดลอง				
		T6 ไม้ติควัสดุ (ชุดควบคุม)	T7 ฟิวเจอร์บอร์ด	T8 พลาสติกใส	T9 อวนมุ้งฟ้า	T10 โฟม
ความเค็ม (ppt)	34.33	34.21 ± 0.05 ^{a*}	34.17 ± 0.04 ^a	34.13 ± 0.07 ^a	34.16 ± 0.04 ^a	34.18 ± 0.03 ^a
ความเป็นกรด-ด่าง	8.04	7.99 ± 0.01 ^d	7.85 ± 0.02 ^b	7.83 ± 0.01 ^b	7.80 ± 0.03 ^a	7.88 ± 0.02 ^c
ความเป็นด่าง (mg/l as CaCO ₃)	120.85	114.57 ± 3.14 ^c	105.53 ± 1.72 ^{ab}	103.98 ± 3.09 ^{ab}	102.08 ± 1.79 ^a	107.43 ± 2.49 ^b
ออกซิเจนที่ละลายน้ำ (mg/l)	5.75	6.09 ± 0.03 ^c	6.05 ± 0.01 ^{ab}	6.03 ± 0.04 ^a	6.07 ± 0.01 ^{bc}	6.08 ± 0.01 ^{bc}
แอมโมเนียรวม (mg/l)	0.0609	0.3414 ± 0.0201 ^a	0.7284 ± 0.0902 ^{cd}	0.6414 ± 0.0679 ^{bc}	0.7731 ± 0.1229 ^d	0.5669 ± 0.0483 ^b
ไนโตรเจน-ไนโตรเจน (mg/l)	0.1181	0.1736 ± 0.0246 ^a	0.3088 ± 0.0217 ^b	0.3350 ± 0.0219 ^{bc}	0.3492 ± 0.0246 ^c	0.3160 ± 0.0369 ^{bc}
อุณหภูมิ (°C)	28.5	28.40 ± 0.82 ^a	28.70 ± 0.76 ^a	28.60 ± 0.74 ^a	28.50 ± 0.79 ^a	28.70 ± 0.57 ^a

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

*ตัวอักษรยกกำลัง (a,b,c,d,e) ที่แตกต่างกันของแถวตามแนวนอนแสดงว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.05)

วิจารณ์

การอนุบาลลูกหอยระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน โดยการไม่ใส่และใส่ทรายละเอียดในแต่ละช่วงของการอนุบาลนั้นพบว่า ชุดการทดลอง 1 (T1) : ไม่ใส่ทรายละเอียด (ชุดควบคุม) ชุดการทดลอง 2 (T2) : ใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วัน ชุดการทดลอง 3 (T3) : ใส่ทรายละเอียดในวันแรกที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น ชุดการทดลอง 4 (T4) : ใส่ทรายละเอียดหลังจากที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมดและชุดการทดลอง 5 (T5) : การย้ายลูกหอยระยะลงพื้นทั้งหมดไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียดมีอัตราการรอดตายเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) (ตารางที่ 2, ตารางผนวกที่ ก1 และ ภาพผนวกที่ ก1) ซึ่งการอนุบาลลูกหอยที่ไม่ใส่ทรายละเอียดระหว่างการอนุบาลนั้นจะมีอัตราการรอดตายต่ำกว่าการอนุบาลที่มีการใส่ทรายละเอียดดังนั้นการใส่ทรายละเอียดที่พื้นถึงอนุบาลให้กับลูกหอยระยะลงพื้น (crawling stage) คาดว่าเป็นการเลียนแบบธรรมชาติจึงช่วยลดความเครียดและชูโอแทมเนียม (*Zoothamnium* sp.) ที่เกาะบนเปลือกหอยได้เพราะหอยหวานในธรรมชาติอาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งที่มีพื้นที่ท้องทะเลเป็นทรายและทรายปนโคลน (ชานินทร์, 2539; นิลนาจ และ ศิริษา, 2545; Abbott and Dance, 1989; Chaitanawisuti and Kritsanapuntu, 1998; Chaitanawisuti *et al.*, 2004) เมื่อเปรียบเทียบการใส่ทรายในแต่ละช่วงของการอนุบาลนั้นจะเห็นว่าอนุบาลที่ใส่ทรายละเอียดในวันแรกที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น (T3) นั้นมีอัตราการรอดตายต่ำกว่าการอนุบาลที่ใส่ทรายวิธีอื่น ๆ (T2, T4 และ T5) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ดังนั้นการที่ใส่ทรายละเอียดในวันแรกที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นอาจเป็นการจัดการที่ไม่เหมาะสมเพราะเป็นการรบกวนลูกหอยทำให้เกิดความเครียดหรือทรายละเอียดที่เติมลงไปอาจกระจายตัวไม่ดีซึ่งส่วนที่หนาอาจทับลูกหอยที่กำลังอยู่ในช่วงวิกฤตที่กำลังจะเปลี่ยนจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) เป็นระยะลงพื้น (crawling stage) จึงทำให้ลูกหอยบางส่วนตายได้ ส่วนการอนุบาลที่มีการใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วัน (T2) หรือ การใส่ทรายละเอียดหลังจากที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมด (T4) หรือการย้ายลูกหอยระยะลงพื้นทั้งหมดไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียด (T5) ซึ่งทั้ง 3 วิธีนี้จะให้อัตรารอดตายที่สูงแต่มีค่าแตกต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) ฉะนั้นจึงสามารถเลือกนำวิธีการอนุบาลวิธีใด ๆ ไปใช้ได้ ดังนั้นจึงเลือกการอนุบาลที่ใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วัน (T2) ไปใช้ในการทดลองขั้นตอนที่ 2 เพื่อทดลองเปรียบเทียบหาวัสดุดีรอบขอบถังด้านในสำหรับป้องกันการคืบคลานขึ้นมาแห้งตายบนขอบถังต่อไป เนื่องจากการอนุบาลที่ใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วัน เป็นวิธีการที่น่าจะมีความเหมาะสมในการเลือกใช้มากที่สุดเพราะเป็นการจัดการที่ง่าย สะดวกในการทำงาน สามารถจัดชูโอแทมเนียมและไม่ทำให้ลูกหอยเกิดความเครียดส่วนอัตราการเติบโตด้านความยาวเปลือกเฉลี่ย ความกว้างเปลือกเฉลี่ย น้ำหนักเฉลี่ย

และอัตราการเจริญเติบโตของความยาวเปลือกเฉลี่ยต่อวันมีค่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) ซึ่งลูกหอยอายุ 60 วัน ที่ได้จากการทดลองนี้มีความยาวเปลือกเฉลี่ยประมาณ 0.8 เซนติเมตร เป็นขนาดลูกหอยที่ยังไม่เหมาะสมที่จำหน่ายให้แก่เกษตรกรเพื่อนำไปเลี้ยงเป็นหอยขนาดตลาดต่อไปได้ ดังนั้นถ้าต้องการลูกหอยขนาดมากกว่า 1 เซนติเมตร ควรเลี้ยงต่อไปอีก 30 วัน โดยปรับความหนาแน่นที่เหมาะสมเหมือนการศึกษาของ บังอร และคณะ (2548) ($P > 0.05$) (ตารางที่ 2, ตารางผนวกที่ ก4-ก5 และ ภาพผนวกที่ ค4-ค5)

ดังนั้นในการทดลองขั้นตอนที่ 2 เป็นการหาวัสดุที่ติดขอบถังชนิดต่าง ๆ เพื่อป้องกันการคืบคลานขึ้นไปแห้งตายบริเวณขอบถังร่วมกับการใส่ทรายละเอียดก่อนที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้น 5 วันด้วยนั้น โดยอนุบาลหอยหวานจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่า ชุดการทดลอง 6 (T6) : ไม่ติดวัสดุ (ชุดควบคุม) ชุดการทดลอง 7 (T7) : ฟิวเจอร์บอร์ด ชุดการทดลอง 8 (T8) : พลาสติกใส ชุดการทดลอง 9 (T9) : อวนมุ้งฟ้าและชุดการทดลอง 10 (T10) : โฟม มีอัตราการรอดตายที่มีความสัมพันธ์ผกผันกับการเจริญเติบโตกล่าวคือถ้ามีอัตราการรอดต่ำว่าก็จะมีอัตราการเจริญเติบโตที่ต่ำกว่านั่นเองโดยชุดที่ติดรอบขอบถังด้านในด้วยอวนมุ้งฟ้าที่ให้อัตราการรอดตายสูงสุดจึงให้อัตราการเจริญเติบโตต่ำกว่าชุดควบคุมที่ไม่ติดรอบขอบถังด้านในเพราะมีอัตราการรอดตายต่ำสุด (ตารางที่ 4, ตารางผนวกที่ ก6-ก10 และ ภาพผนวกที่ ค6-ค10) ส่วนการใช้อวนมุ้งฟ้าติดขอบพร้อมกับการใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วันนั้นได้อัตราการรอดเฉลี่ยสูงสุดถึง 21.58 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากอวนมุ้งฟ้าเป็นวัสดุที่พื้นผิวหยาบและโปร่งจึงทำให้ลูกหอยไม่สามารถคืบคลานออกไปเหนือขอบวัสดุที่ติดขอบถังหรือออกถังทดลองได้ ส่วนวัสดุชนิดอื่น ๆ นั้นมีพื้นผิวที่เรียบจึงทำให้ลูกหอยคืบคลานบนวัสดุที่ติดขอบถังได้ดีกว่าและไต่ไปแห้งตายเหนือขอบวัสดุที่ติดขอบถัง จากผลการศึกษาครั้งนี้ยังสามารถเพิ่มอัตราการรอดได้สูงขึ้นกว่าการอนุบาลของ ธานินทร์ (2539) ซึ่งได้อนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่นอายุ 1 ปี มีอัตราการรอดตายเฉลี่ย 0.34 เปอร์เซ็นต์ หรือ Poomtong และ Nhongmeesub (1996) ที่รายงานว่าการอนุบาลระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่นอายุ 2 เดือน มีอัตราการรอดตายเฉลี่ย 0.84 เปอร์เซ็นต์ หรือ นิพนธ์ และ จริญญา (2543) ที่ศึกษาการอนุบาลระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นขนาด 1 เซนติเมตร ได้อัตราการรอดตายสูงสุดเท่ากับ 2.02 เปอร์เซ็นต์ หรือนิลนิจ และ ศิริษา (2545) ได้กล่าวว่าการอนุบาลระยะวัยอ่อนถึงหอยขนาด 0.5 เซนติเมตร มีอัตราการรอดตายเฉลี่ย 0.19 เปอร์เซ็นต์ หรือ ธวัช และคณะ (2548) พบว่าการอนุบาลหอยหวานตั้งแต่ไข่ (eggs) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) ขนาด 1 เซนติเมตร ได้อัตราการรอดตายเฉลี่ย 7.18 เปอร์เซ็นต์และ บังอร และคณะ (2548) รายงานว่าได้อนุบาลลูกหอยจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่น (early juvenile) อายุ 60 วัน มีอัตราการรอดตายเฉลี่ย 9.82 เปอร์เซ็นต์ สาเหตุที่ทำให้ผลการทดลองครั้งนี้มี

ความแตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมาดังกล่าวมาแล้วนั้นเพราะวิธีการจัดการระหว่างการอนุบาลมีความแตกต่างกันหลายประการเช่น ชานินทร (2539); บังอร และคณะ (2548) และ Poomtong and Nhongmeesub (1996) ได้ย้ายลูกหอยระยะลงพื้น (crawling juvenile) ในวันแรกไปอนุบาลในกระชังที่แขวนในบ่อหรือถังอนุบาลอีกทีเพื่อป้องกันการปีนหนีของลูกหอย ส่วน ชานินทร (2539) ได้อนุบาลโดยการนำลูกหอยระยะลงพื้นมาอนุบาลในกระชังที่จมอยู่ในน้ำตลอดเวลาซึ่งต้องทำ ความสะอาดกระชังหลังการให้อาหารจึงทำให้เปลือกของลูกหอยซึ่งบางมากแตกและทำให้ลูกหอยตายในที่สุด ดังนั้นการอนุบาลในกระชังแบบนี้จึงทำให้มีอัตราการรอดตายต่ำกว่าการอนุบาลลูกหอย โดยการใส่ทรายละเอียดลงไปในพื้นที่ถึงตลอดโดยการใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วัน (T2) หรือการใส่ทรายละเอียดหลังจากที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมดในถังเดิม (T4) หรือ การย้ายลูกหอยระยะลงพื้นทั้งหมดไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียด (T5) ร่วมกับการอนุบาล โดยใช้วัสดุควมุ้งฟ้าติดขอบถังตลอดด้วยเพราะมีการรบกวนลูกหอยน้อยกว่าทำให้ลดการ สูญเสียของลูกหอยในช่วงนี้ได้ ส่วนการศึกษาของ บังอร และคณะ (2548) ซึ่งอนุบาลลูกหอยระยะ วัยอ่อนที่ใกล้จะลงพื้นในกระชังจนลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมดจึงย้ายไปอนุบาลในถังที่มี ทรายละเอียดที่พื้นถึงต่อไปอีกจนได้ระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน โดยถังอนุบาลใช้พลาสติกใสปิดคลุม ถึงตลอดและมีไม้หนีบยึดติดเป็นระยะ ๆ และใช้มีดกรีดพลาสติกเพื่อระบายอากาศโดยใส่น้ำ ประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ แล้วเปิดลมแรง ๆ เพื่อให้ละอองน้ำกระจายไปทั่วถังเพื่อป้องกันการแห้ง ตายของลูกหอยขณะปีนขอบถังซึ่งค่อนข้างมีความยุ่งยากในการจัดการหลาย ๆ ประการ (ภาพ ผนวกที่ ข4-ข6) รวมทั้งการอนุบาลลูกหอยระยะวัยอ่อนของ บังอร และคณะ (2548) ยังมีความ หนาแน่นสูงกว่าการศึกษานี้ถึง 4.6 เท่า คือความหนาแน่นเฉลี่ยเท่ากับ 920 ตัวต่อลิตร จึงทำให้ได้ อัตรารอดตายต่ำกว่าของการศึกษานี้ซึ่งใช้ความหนาแน่นเพียง 200 ตัวต่อลิตร ส่วน ธวัช และคณะ (2548) ที่ศึกษาการอนุบาลระยะวัยอ่อนที่ความหนาแน่นตั้งแต่ 75-150 ตัวต่อลิตร ซึ่งต่ำกว่า การศึกษารุ่นนี้ แต่วิธีการใส่ทรายระหว่างการอนุบาลแตกต่างจากการศึกษานี้คือได้อนุบาลลูกหอย ระยะวัยอ่อนจนเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นแล้วจึงย้ายระยะลงพื้นในวันแรกไปอนุบาลในบ่ออนุบาลที่ ไม่มีทรายละเอียดจนได้ลูกหอยขนาด 0.5 เซนติเมตร แล้วจึงเติมทรายละเอียดลงไปเพื่อให้ลูกหอย ฟังตัวจึงได้อัตราการรอดตายต่ำกว่า อาจเนื่องจากการย้ายลูกหอยในช่วงวิกฤตหรือการใส่ทรายในช่วงที่ ไม่เหมาะสม (อาจจะใส่ทรายระหว่างการอนุบาลซ้ำเกินไป) ส่วนการอนุบาลลูกหอยจากระยะลง พื้นถึงระยะวัยรุ่นของ นิลนาจ และ อนุตร (2541) และ นิลนาจ และ ศิริษา (2545) ได้อนุบาลในถัง ขนาด 500 ลิตร ซึ่งออกแบบเป็นพิเศษด้วยการใช้ระบบน้ำฉีดเป็นฝอยบริเวณผนังบ่อเพื่อป้องกันการ คืบคลานขึ้นมาแห้งตายบนขอบถังแต่ยังได้อัตราการรอดตายเฉลี่ยเพียง 10.48 เปอร์เซ็นต์ (4.8-21.4 เปอร์เซ็นต์) ซึ่งวิธีที่ใช้ระบบน้ำฉีดเป็นฝอยบริเวณขอบถังตลอดนี้ยังมีลูกหอยที่สามารถคืบคลาน ข้ามท่อน้ำที่ฉีดเป็นฝอยขึ้นเหนือบริเวณผนังที่เปียกแล้วแห้งตายได้อีกและยังเป็นการเพิ่มต้นทุนการ

ผลิตด้วย เนื่องจากต้องใช้พลังงานไฟฟ้าเพื่อใช้กับมอเตอร์ในการควบน้ำหมุนเวียนเข้าไปในระบบนี้ ตลอด 24 ชั่วโมง (ภาพผนวกที่ ข 7)

ส่วนอัตราการเจริญเติบโต โดยเฉพาะความยาวเปลือกเฉลี่ยสุดท้ายของการทดลองขึ้นตอนที่ 2 ซึ่งเปรียบเทียบกับวัสดุที่ขอบถึงชนิดต่าง ๆ นั้นพบว่ามีความสัมพันธ์แบบแปรผกผันกับอัตราการรอดตายอย่างเห็นได้ชัดเจนเพราะการอนุบาลลูกหอยในถังที่ไม่คิดวัสดุที่ขอบถึงซึ่งมีอัตราการรอดตายต่ำสุดกลับให้อัตราการเจริญเติบโตสูงสุด ส่วนการอนุบาลลูกหอยในถังที่ติดขอบถึงด้วยอวนมุ้งฟ้าซึ่งให้อัตราการรอดตายสูงสุดได้อัตราการรอดตายต่ำสุด สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าลูกหอยที่เหลืออยู่ในถังอนุบาลมีความหนาแน่นแตกต่างกันซึ่งในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั่วไปนั้นถ้าเลี้ยงในความหนาแน่นที่ต่ำกว่าย่อมให้อัตราการเจริญเติบโตที่สูงกว่านั่นเองซึ่ง บังอร และคณะ (2548) รายงานว่าการอนุบาลลูกหอยจากระยะลงพื้นถึงหอยอายุ 90 วัน ที่ระดับความหนาแน่นของลูกหอยตั้งแต่ 6,769 – 10,080 ตัวต่อตารางเมตร นั้นได้ลูกหอยอายุ 60 วัน ที่มีขนาดความยาวเปลือกมากกว่า 1 เซนติเมตร ประมาณ 52.58 เปอร์เซ็นต์ และเป็นลูกหอยที่มีขนาดความยาวเปลือกน้อยกว่า 1 เซนติเมตร ประมาณ 47.42 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งได้เลี้ยงลูกหอยขนาดที่ต่ำกว่า 1 เซนติเมตร ต่อไปอีกจนได้ลูกหอยอายุครบ 90 วัน โดยการคัดขนาดลูกหอยที่มีขนาดที่สูงกว่า 1 เซนติเมตร เพื่อนำไปเลี้ยงในบ่ออื่นต่อไปเป็นประจำในวันที่ 60, 70, 80 และ 90 จึงทำให้ลูกหอยที่มีขนาดต่ำกว่า 1 เซนติเมตรซึ่งเหลืออยู่ในถังอนุบาลเดิมนั้นมีความหนาแน่นต่ำลงเรื่อย ๆ ทำให้ได้ลูกหอยอายุ 90 วัน ที่มีขนาดมากกว่า 1 เซนติเมตร รวมสูงสุดเท่ากับ 97.02 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากในการทดลองครั้งนี้ทั้ง 2 ขึ้นตอนนั้นไม่ได้มีการปรับลดความหนาแน่นของลูกหอยระหว่างการอนุบาลจึงให้อัตราการเจริญเติบโตแปรผกผันกับอัตราการรอดตายนั่นเอง

ผลการศึกษาคุณภาพน้ำระหว่างการทดลองทั้ง 2 ขึ้นตอน นั้นชี้ให้เห็นว่าคุณภาพน้ำพารามิเตอร์ต่าง ๆ (ตารางที่ 3 และ ตารางที่ 5) มีค่าเหมาะสมไม่กระทบต่อผลการทดลองของอัตราการรอดตายและอัตราการเจริญเติบโตของลูกหอยเพราะพบว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์น้ำทั่วไป (ยนต์, 2539; Boyd, 1982, 1984, 1990) ส่วนค่าความเป็นด่างของการอนุบาลที่ติดขอบถึงด้วยวัสดุชนิดต่าง ๆ นั้นพบว่าค่าความเป็นด่างของชุดควบคุมที่ไม่คิดวัสดุที่ขอบถึงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 120.85 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งมีค่าสูงกว่าทุกชุดการทดลองที่ติดขอบถึงด้วยแผ่นฟิวเจอร์บอร์ด แผ่นพลาสติกใส แผ่นอวนมุ้งฟ้า และแผ่นโฟมที่มีค่าความเป็นด่างเฉลี่ยระหว่าง 102.08-107.43 มิลลิกรัมต่อลิตร นั้นเป็นเพราะว่าชุดควบคุมที่ไม่คิดวัสดุที่ขอบถึงนั้นมีอัตราการรอดตายต่ำกว่าชุดการทดลองที่ติดขอบถึงด้วยวัสดุชนิดต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) ฉะนั้นลูกหอยที่เหลือความหนาแน่นต่ำกว่าจึงดึงสารประกอบแคลเซียมและแมกนีเซียมจากน้ำที่ใช้ในการอนุบาลเพื่อนำไปใช้

ในการสร้างเปลือกปริมาณต่ำกว่าชุดการทดลองที่ติดขอบด้วยวัสดุชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีอัตราการตายสูงกว่านั่นเอง ดังนั้นจึงทำให้ชุดควบคุมที่ไม่ติดวัสดุรอบขอบด้านในมีค่าความเป็นด่างเฉลี่ยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ส่วนการอนุบาลโดยไมใส่และใส่ทรายระหว่างการอนุบาลและการอนุบาลโดยใช้วัสดุติดขอบถึงชนิดต่าง ๆ เพื่อป้องกันการคืบคลานออกมาแห้งตายบริเวณขอบถึงนั้นมีค่าแอมโมเนียรวมเฉลี่ยตั้งแต่ 0.63-0.78 mg/l และ 0.34-0.77 mg/l ตามลำดับ และมีค่าไนโตรที่-ไนโตรเจนเฉลี่ย 0.40-0.48 mg/l และ 0.17-0.35 mg/l ตามลำดับ นั้นซึ่งมีค่าค่อนข้างสูงแต่พบว่ายังมีค่าต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับค่า 96-hr LC_{50} ของแอมโมเนียของลูกกุ้งกุลาดำระยะ Postlarva อยู่ในช่วง 1.26-5.71 mg/l และค่า 96-hr LC_{50} ของไนโตรที่ของลูกกุ้งแชบ๊วยระยะ Postlarva ₇₋₁₆ อยู่ระหว่าง 4.8-6.1 mg/l และ 24-hr LC_{50} ของไนโตรที่ของลูกกุ้งแชบ๊วยระยะ Nauplius, Protozoa และ Mysis เท่ากับ 6.1, 29.0 และ 12.8 mg/l ตามลำดับ (ยนต์, 2539) ซึ่ง ยนต์ (2539) กล่าวว่าความเป็นพิษของไนโตรที่จะมีผลกับสัตว์น้ำที่มีเลือดแบบฮีโมโกลบิน (haemoglobin) มากกว่าแบบฮีโมไซยานิน (haemocyanin) แต่สัตว์กลุ่มกุ้ง-ปูซึ่งปฏิกริยาของไนโตรที่กับฮีโมไซยานินยังไม่ชัดเจนเหมือนกับปฏิกริยาของไนโตรที่กับฮีโมโกลบินที่ทำให้เกิดโรคเลือดสีน้ำตาล (brown blood disease) กับสัตว์น้ำที่มีเลือดแบบฮีโมโกลบินเช่น ปลา เป็นต้น ดังนั้นหอยหวานที่มีเลือดแบบฮีโมไซยานินนั้นความเป็นพิษของไนโตรที่น่าจะมีผลเช่นเดียวกับสัตว์กลุ่มกุ้ง-ปู เพราะถ้ามีปริมาณไนโตรที่ในระดับความเข้มข้นที่ต่ำกว่าระดับที่ทำให้สัตว์น้ำตายจะทำให้สัตว์น้ำอ่อนแอและติดโรคที่มีสาเหตุจากเชื้อแบคทีเรียได้ง่าย ฉะนั้นค่าความเป็นพิษของแอมโมเนียรวมและไนโตรที่-ไนโตรเจนของการศึกษาครั้งนี้อาจทำให้ลูกหอยเกิดความเครียดได้ แต่ในการอนุบาลระยะวัยอ่อนมีการเปลี่ยนถ่ายน้ำ 30-50 เปอร์เซ็นต์ เป็นประจำทุกวันและเมื่อลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นก็มีการเปลี่ยนถ่ายน้ำ 80-100 เปอร์เซ็นต์ เป็นประจำทุกวัน ดังนั้นคุณภาพน้ำทั้งสองพารามิเตอร์นี้จึงไม่น่ามีผลกระทบต่ออัตราการรอดตายและอัตราการเจริญเติบโตของลูกหอยระหว่างการทดลองนี้

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

1. การอนุบาลลูกหอยหวานจากระยะวัยอ่อน (veliger larvae) ถึงระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน (early juvenile) โดยการไม่ใส่และใส่ทรายละเอียดในแต่ละช่วงของการอนุบาลนั้นสามารถสรุปอัตราการรอดตาย อัตราการเจริญเติบโตและคุณภาพน้ำพารามิเตอร์ต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1.1 อัตราการรอดตายจากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน ของการอนุบาลโดยการไม่ใส่ทรายละเอียดนั้นม้อัตราการรอดตายต่ำกว่าการอนุบาลที่ใส่ทรายละเอียดในแต่ละช่วงของการอนุบาลอย่างมีนัยสำคัญ ($P>0.05$) ส่วนการอนุบาลที่ใส่ทรายของวันแรกที่เปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นนั้นเป็นวิธีที่ให้อัตราการรอดตายต่ำกว่าการอนุบาลที่มีการใส่ทรายวิธีอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) แต่การใส่ทรายละเอียดก่อนถึงระยะลงพื้น 5 วัน หรือการใส่ทรายละเอียดหลังจากที่ลูกหอยเปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมดในถังเดิมหรือการย้ายลูกหอยที่เปลี่ยนเป็นระยะลงพื้นทั้งหมดไปอนุบาลในถังใหม่ที่มีทรายละเอียดนั้นม้อัตราการรอดตายสูงซึ่งแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P>0.05$)

1.2 อัตราการเจริญเติบโตของความยาวเปลือก ความกว้างเปลือก น้ำหนักรวมทั้งเปลือก และอัตราการเจริญเติบโตด้านความยาวเปลือกเฉลี่ยต่อวัน มีค่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P>0.05$) เมื่อสิ้นสุดการทดลองได้ลูกหอยระยะวัยรุ่นที่มีความยาวเปลือกเฉลี่ยตั้งแต่ 8.1-8.8 มิลลิเมตร

1.3 ผลการศึกษาคุณภาพน้ำพารามิเตอร์ต่าง ๆ ของการอนุบาลลูกหอยหวานจากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน โดยการไม่ใส่และใส่ทรายละเอียดในแต่ละช่วงของการอนุบาลของทุกชุดการทดลองนั้นชี้ให้เห็นว่าคุณภาพน้ำพารามิเตอร์ต่าง ๆ นั้นอยู่ในเกณฑ์ปกติที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์น้ำทั่วไปจึงไม่มีผลกระทบต่ออัตราการรอดตายและอัตราการเจริญเติบโตของลูกหอย

2. การอนุบาลลูกหอยหวานจากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน โดยใช้วัสดุชนิดต่าง ๆ ติดขอบถังทดลองเพื่อป้องกันการคืบคลานขึ้นมาแห้งตายบนขอบถังอนุบาลหรือการคลานหนีออกจากถังทดลองนั้น เมื่อสิ้นสุดการทดลองสามารถสรุปอัตราการตาย อัตราการเจริญเติบโต และคุณภาพน้ำพารามิเตอร์ต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

2.1 อัตราการตายของการอนุบาลลูกหอยหวานจากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน โดยใช้วัสดุชนิดต่าง ๆ ติดรอบขอบถังทดลองด้านในเพื่อป้องกันการคืบคลานขึ้นมาเหนือน้ำแล้วทำให้ตัวหอยแห้งตายนั้นพบว่าการอนุบาลในถังที่ไม่ติดวัสดุขอบถังเพื่อป้องกันการคืบคลานมาแห้งตายบนขอบถังก่อนให้อัตราการตายต่ำกว่าการอนุบาลในถังที่ติดวัสดุชนิดต่าง ๆ รอบขอบถังด้านในอย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) ส่วนวัสดุติดขอบถังที่ให้อัตราการตายสูงที่สุดไปหาต่ำที่สุดได้แก่ อวนมุ้งฟ้า พิวเจอร์บอร์ด พลาสติกใสและโฟม ตามลำดับ เพราะอวนมุ้งฟ้าเป็นวัสดุที่มีพื้นผิวหยาบขรุขระทำให้ลูกหอยคืบคลานบนวัสดุอวนมุ้งฟ้าได้ยากกว่าการคืบคลานบนแผ่นพิวเจอร์บอร์ด พลาสติกใสและโฟมซึ่งเป็นวัสดุที่มีผิวค่อนข้างเรียบทำให้ลูกหอยคืบคลานได้สะดวกและง่ายกว่าแผ่นอวนมุ้งฟ้า

2.2 อัตราการเจริญเติบโตของความยาวเปลือก ความกว้างเปลือก น้ำหนักรวมทั้งเปลือกและอัตราการเจริญเติบโตด้านความยาวเปลือกเฉลี่ยต่อวัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ซึ่งอัตราการเจริญเติบโตมีความสัมพันธ์ผกผันกับอัตราการตายโดยการอนุบาลที่ไม่ติดวัสดุบนขอบถังมีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุดซึ่งได้ความยาวเปลือกเฉลี่ยของลูกหอยระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน เท่ากับ 12.2 มิลลิเมตร เพราะมีอัตราการตายต่ำสุดเพียง 1.22 เปอร์เซ็นต์ เท่านั้น ส่วนการอนุบาลที่ใช้อวนมุ้งฟ้าติดขอบถังให้อัตราการเจริญเติบโตต่ำที่สุดซึ่งมีความยาวเปลือกเฉลี่ยของลูกหอยระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน เท่ากับ 8.5 มิลลิเมตร ทั้งนี้เนื่องจากมีอัตราการตายสูงที่สุดถึง 21.58 เปอร์เซ็นต์

2.3 ผลการศึกษาคุณภาพน้ำพารามิเตอร์ต่าง ๆ ของการอนุบาลลูกหอยหวานจากระยะวัยอ่อนถึงระยะวัยรุ่นอายุ 60 วัน โดยใช้วัสดุชนิดต่าง ๆ ติดรอบขอบถังทดลองด้านในของทุกชุดการทดลองนั้นพบว่าคุณภาพน้ำเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ปกติที่เหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์น้ำทั่วไปจึงไม่มีผลกระทบต่ออัตราการตายและอัตราการเจริญเติบโตของลูกหอยเช่นเดียวกับคุณภาพทั่วไประหว่างการอนุบาล โดยการไม่ใส่และใส่ทรายระหว่างการอนุบาล

ข้อเสนอแนะ

การจะพัฒนาเทคนิคการเพาะเลี้ยงหอยหวานให้ได้ผลตอบแทนสูงจนสามารถส่งเสริมการเพาะเลี้ยงหอยหวานในเชิงพาณิชย์ให้เป็นธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไปนาน ๆ จำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ เพิ่มเติมต่อไปอีก ได้แก่

1. จากการศึกษาครั้งนี้ควรมีการศึกษาด้านคุณภาพน้ำพารามิเตอร์ต่าง ๆ เพิ่มเติมและควรมีการตรวจวัดคุณภาพน้ำมากกว่า 1 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพารามิเตอร์ที่มีความเป็นพิษกับหอยโดยตรงเช่น แอมโมเนียรวม ไนโตรท-ไนโตรเจน เป็นต้น เพื่อจะได้พัฒนาระบบการเลี้ยงว่าจะควรเลี้ยงในระบบน้ำแบบปิด ระบบน้ำกึ่งปิด ระบบน้ำที่มีการเปลี่ยนถ่ายเป็นประจำหรือระบบน้ำที่ไหลผ่านตลอดเพื่อจะได้ลดความเป็นพิษของคุณภาพน้ำบางพารามิเตอร์ที่เป็นพิษโดยตรงกับลูกหอยได้ รวมทั้งศึกษาว่าระบบน้ำแบบไหนที่มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าแต่ยังให้อัตรารอดตายสูงด้วย
2. จากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในระบบห้องปฏิบัติการ (laboratory conditions) ควรที่จะมีการพัฒนาไปสู่ระบบการเพาะเลี้ยงของโรงเพาะฟักที่ใหญ่ (mass production) ขึ้นเพื่อจะได้ศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจหรือศึกษาหาต้นทุนและกำไรการผลิตที่แท้จริงได้
3. การศึกษาหาชนิดและปริมาณแพลงก์ตอนที่เหมาะสมสำหรับลูกหอยหวานวัยอ่อน (veliger larvae) ชนิดอาหารที่เหมาะสมสำหรับลูกหอยระยะวัยรุ่น (early juveniles) ถึงขนาดตลาด (marketable size) การพัฒนาอาหารสำเร็จรูปเพื่อทดแทนอาหารสดที่มีราคาสูงขึ้นตามราคาน้ำมันที่ปรับตัวสูงขึ้นทุกปี
4. การศึกษาพาราสิตและโรคของหอยหวาน การศึกษาระบบภูมิคุ้มกันและกลไกการตอบสนองต่อระบบภูมิคุ้มกันของหอยหวาน การใช้ยาและสารเคมีในการป้องกันหรือรักษา โดยการศึกษาเพื่อหาสาเหตุที่เกิดจากการติดเชื้อชนิดใด เมื่อทราบชนิดของเชื้อโรครักษาตามอาการที่เกิดโรคนั้น ๆ โดยการใช้อยูชิวันหรือสารเคมีชนิดที่อนุญาตให้ใช้สำหรับสัตว์น้ำได้ หลังจากทราบชนิดของเชื้อโรคและวิธีการรักษาไปเรียบร้อยแล้วนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดความเสี่ยงที่จะเกิดโรคระบาดโดยการศึกษาระบบภูมิคุ้มกันของหอยหวานเบื้องต้นเพื่อให้ตัวของหอยเองมีสุขภาพแข็งแรงสามารถป้องกันตนเองจากการเกิดโรคติดเชื้อต่าง ๆ ได้ รวมทั้งอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงระบบการเลี้ยงโดยหลีกเลี่ยงหรือปรับปรุงวิธีการเลี้ยงที่ช่วยลด

ความเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคระบาดจะต้องเกิดความสูญเสียและเป็นวิธีการเลี้ยงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นข้อมูลพื้นฐานของโรคหอยหวานที่ได้จะส่งเสริมการเลี้ยงหอยที่มีคุณภาพดีเพื่อพัฒนาไปสู่การเพาะเลี้ยงในเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนต่อไป

5. การศึกษาศักยภาพของบ่อกุ้งที่ร้างที่สามารถนำมาใช้เลี้ยงหอยหวานในบ่อดินโดยอาศัยภาพถ่ายดาวเทียมจากการสำรวจระยะไกล (Remote Sensing) การสำรวจพิกัดทางภูมิศาสตร์ (Global Positioning Systems) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ของบ่อกุ้งที่ร้างจะได้นำบ่อกุ้งที่ร้างที่มีศักยภาพด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงหอยหวานนั้น ๆ นำมาใช้ประโยชน์ได้อีกเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงหอยหวานในบ่อดินต่อไป

6. การหาแนวทางการเพาะเลี้ยงหอยหวานร่วมกับสัตว์น้ำเศรษฐกิจอื่น ๆ (polyculture) จะได้เพิ่มผลผลิตและผลตอบแทนให้สูงขึ้นอีกเพราะการเพาะเลี้ยงหอยหวานต้องใช้เวลาเลี้ยงให้เป็นหอยขนาดตลาดนานตั้งแต่ 8-12 เดือน

ดังนั้นถ้ามีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมสำหรับปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะสามารถพัฒนาเทคนิคการเพาะอนุบาลและการเพาะเลี้ยงหอยหวานที่จะทำให้อัตราการรอดตายสูงขึ้นและสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ รวมทั้งสามารถส่งเสริมการเพาะเลี้ยงหอยหวานเชิงพาณิชย์ให้เป็นอาชีพหรือธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไปนาน ๆ